

Nr 196.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lantarbetstidslag; given Stockholms slott den 9 mars 1945.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lantarbetstidslag.

GUSTAF.

Tage Erlander.

(Gällande lag:)

Nr 651.

Lantarbetstidslag;

given Särö den 18 juli 1942.

Lagens tillämpningsområde.

1 §.

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst *tre* arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses under a)—f) här nedan; samt

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes minst en arbetare enligt samma beräkning.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som utföres under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;

b) kolning i mila;

c) mjölkning, skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning, skogsarbete, upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ, allt i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning;

d) husligt arbete;

e) arbete, som bedrivs av staten; samt

f) arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning.

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas:

a) medlem av arbetsgivarens familj;

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Förslag till

Lantarbetstidslag.

Härigenom förordnas som följer.

Lagens tillämpningsområde.

1 §.

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst *två* arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses under a)—f) här nedan; samt

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes minst en arbetare enligt samma beräkning.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

- b) lantbruksinspektör eller annan befattningshavare i överordnad ställning; eller
c) bokhållare eller annat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning, eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmåles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

*Ordinarie arbetstid.**Ordinarie arbetstid.*

4 §.

4 §.

1 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 1), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

under januari, februari och december 41 timmar,

under mars, oktober och november 46 timmar samt

under tiden april—september 54 timmar.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

a) För varje brukningsdel må en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), användas till arbete under januari, februari och december högst 47 timmar för arbetsvecka samt under mars, oktober och november högst 52 timmar för arbetsvecka.

Vad nu sagts gälle ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), samt för arbetare, som un-

1 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 1), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

under januari, februari och december 43 timmar,

under mars, oktober och november 48 timmar samt

under tiden april—september 52 timmar.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

a) För varje brukningsdel må en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), användas till arbete under januari, februari och december högst 45 timmar för arbetsvecka samt under mars, oktober och november högst 50 timmar för arbetsvecka.

Vad nu sagts gälle ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), samt för arbetare, som un-

(Gällande lag:)

der minst en vecka ersätter djurskötare, må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för två arbetsveckor i följd 108 timmar.

För att ersätta djurskötare under kortare tid än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i första stycket angivna tiden för arbetsvecka, dock att den sammanlagda arbetstiden icke må överstiga 54 timmar för arbetsvecka.

2 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 2), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

antingen 48 timmar

eller ock under januari, februari, november och december 42 timmar, under mars och oktober 45 timmar samt under tiden april—september 53 timmar.

3 mom. Med arbetsvecka förstås i fall, som avses i 1 mom., tiden från och med måndag till och med söndag samt i fall, som avses i 2 mom., tiden från och med fredag till och med torsdag. Vad i 1 mom. föreskrivits beträffande två arbetsveckor i följd skall gälla för perioder om två arbetsveckor, räknade från första måndagen i november månad varje år.

För viss månad given föreskrift om arbetstid skall tillämpas under arbetsvecka eller tvåveckorsperiod, som nyss sagts, vars första dag infaller under månaden.

5 §.

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva, att den i 4 § angivna arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än i nämnda paragraf sägs.

2 mom. Finnes i visst fall av särskilda skäl påkallat, att arbetstiden utsträcker längre än i 4 § sägs, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

3 mom. Undantag från de i 4 § angivna begränsningarna må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalanden av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

der minst en vecka ersätter djurskötare, må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för två arbetsveckor i följd 100 timmar.

För att ersätta djurskötare under kortare tid än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i första stycket för oktober —mars angivna tiden för arbetsvecka. Den sammanlagda arbetstiden för arbetsvecka, varunder sådan arbetare användes även till djurskötsel, må varken under nämnda månader eller under året i övrigt överstiga 50 timmar.

2 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 2), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

antingen 48 timmar

eller ock under januari, februari, november och december 43 timmar, under mars och oktober 46 timmar samt under tiden april—september 52 timmar.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Arbete å övertid.

6 §.

1 mom. Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån det är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till posten.

2 mom. Arbetare må utan sådan anmälan eller ansökan, som i 1 mom. sägs, användas till arbete å övertid, som föranledes av födelser, sjukdomsfall eller olycksfall bland djuren.

7 §.

1 mom. Erfordras för driftens ohindrade gång nödvändigtvis att förberedelse- eller avslutningsarbeten utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller såvitt angår trädgårdsskötsel att så kallad vakttjänst utföres utom den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare därtill användas å övertid under högst sju timmar för arbetsvecka.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor och 200 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor eller, om arbetsrådet finner skäl sådant medgiva, högst 50 timmar under loppet av en kalendermånad; dock icke för mer än 200 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 100 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Arbetsgivaren bör anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställes av arbetsrådet.

Rörande arbetares användande till arbete å övertid enligt 6 § 1 mom. eller 7 § åligger det arbetsgivaren att göra anteckning i sådan övertidsjournal

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

senast den första söckendagen i näst därpå följande arbetsvecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda lagrum, så snart sådant kan bedömas. Arbetsrådet äger dock föreskriva, att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådant arbete å övertid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig att göra dylik anteckning, där övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut.

Arbetare äge rätt att själv eller genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. eller 7 § 3 mom. skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammas datum.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. eller 7 § 2 eller 3 mom. skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammas datum.

Allmänna bestämmelser.

9 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två med jordbruksförhållanden förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter, av vilka en bör vara förtrogen med förhållandena inom trädgårds-skötseln.

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter, vilka utsetts i här nämnd ordning, eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

10 §.

1 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, som i denna lag avses, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

2 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket eller ock sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

11 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionen. Därvid skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

12 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med dagsböter. Var arbetaren under 18 år, vare den, som har vårdnaden om arbetaren, där användandet skett med hans vetskap och vilja, förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

13 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 § 1 mom., eller att iakttaga vad enligt 8 § andra, tredje eller fjärde stycket åligger honom, straffes med dagsböter.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 8 § andra stycket, straffes med dagsböter ej under fem.

14 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

15 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun eller hushållningssällskap, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Lag samma vare, där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

16 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 augusti 1942 och i övrigt den 1 november 1942 samt gäller till och med den 31 oktober 1945. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfarande gälla efter sistnämnda dag.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 augusti 1945 och i övrigt den 1 november 1945 samt gäller till och med den 31 oktober 1948. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfarande gälla efter sistnämnda dag.

*Utdrag av protokollet över socialärenden hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 fe-
bruari 1945.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Erlander fråga om *ny lantarbetstidslag* samt anför:

Inledning.

Den första lagliga regleringen av arbetstiden inom jordbruk och trädgårdsskötsel infördes genom 1936 års lantarbetstidslag, vilken tillkom på grundval av en av den s. k. lantarbetstidsutredningen verkställd utredning (S. O. U. 1935: 48). Redan följande år undergick denna lag en genomgripande revision, huvudsakligen i följande hänseenden: lagens tillämpningsområde utvidgades från att omfatta företag med flera än fyra arbetare till att omfatta företag inom jordbruket med minst tre arbetare och företag inom trädgårdsskötseln med minst en arbetare; djurskötsel, som förut var undantagen, inbegreps under lagen; den ordinarie arbetstiden begränsades ytterligare från i genomsnitt 52—53 timmar i veckan till 48—49 timmar i veckan. Vid de åren 1939 och 1942 vidtagna revisionerna av lantarbetstidslagen företogos inga väsentliga ändringar i lagen. Den sistnämnda år av riksdagen antagna lantarbetstidslagen utfärdades den 18 juli 1942 (nr 651) och gäller till och med den 31 oktober 1945.

Då giltighetstiden för lantarbetstidslagen sålunda utlöper under året, måste statsmakterna dessförinnan taga standpunkt till frågan, i vilken form lagen skall förnyas. Kungl. Maj:t har också genom skrivelse den 22 september 1944 lämnat i *uppdrag åt arbetsrådet* att, efter hörande av de myndigheter och sammanslutningar vilkas hörande rådet funne lämpligt, verkställa utredning om och i vad mån ändringar vore erforderliga i lantarbetstidslagen samt till Kungl. Maj:t inkomma med berörda utredning jämte det förslag, vartill densamma kunde föranleda.

I anledning härav har arbetsrådet berett följande myndigheter och orga-

nisationer tillfälle att till rådet inkomma med de *erinringar*, vartill bestämmelserna i lagen givit anledning, nämligen riksförsäkringsanstalten, lantbruksstyrelsen, Sveriges lantbruksförbund, svenska arbetsgivareföreningen, svenska lantarbetsgivareföreningen, svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, föreningen skogsarbeten, riksförbundet landsbygdens folk, landsorganisationen i Sverige, svenska lantarbetareförbundet, svenska transportarbetareförbundet samt tjänstemännens centralorganisation. Yttranden ha inkommit till arbetsrådet från samtliga de nämnda myndigheterna och sammanslutningarna. Härvid har dock enbart hänvisning skett, av svenska arbetsgivareföreningen till det yttrande, som avgivits av svenska lantarbetsgivareföreningen, och av Sveriges skogsägareföreningars riksförbund till det yttrande, som avgivits av Sveriges lantbruksförbund. Riksförbundet landsbygdens folk har icke ansett sig böra göra något eget uttalande rörande detaljerna i nuvarande lagstiftning utan därutinnan hänvisat till det uttalande som lämnats av svenska lantarbetsgivareföreningen. Föreningen skogsarbeten har icke heller ansett sig böra avgiva något yttrande i frågan om eventuella ändringar i lantarbetstidslagen. Svenska transportarbetareförbundet har slutligen meddelat, att förbundet icke kunde bidra med utredning eller förslag i nämnda fråga.

Arbetsrådet har därefter med skrivelse den 25 november 1944 redovisat det av Kungl. Maj:t erhållna uppdraget. Rådet föreslår härvid att lantarbetstidslagen, efter allenast en mindre ändring i 7 § 2 mom., förlänges för en tid av tre år. Rådets yttrande i ämnet är emellertid icke enhälligt utan skiljaktiga meningar ha anmälts å ena sidan av arbetsgivarrepresentanterna i rådet (ledamöterna Söderbäck och Sæmund) och å andra sidan av arbetarrepresentanterna i rådet (ledamöterna Thörnberg och Sträng). De nämnda rådsledamöterna ha å ömse sidor framlagt olika förslag till ändring av lantarbetstidslagen utöver det av rådet förordade.

Över de förslag som framställts av arbetsrådet eller dess särskilda ledamöter eller framkommit i yttranden som avgivits till rådet ha, efter remiss, *yttranden* inhämtats från riksförsäkringsanstalten, lantbruksstyrelsen, socialstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission och statens livsmedelskommission. Vidare har tillfälle till yttrande över nämnda förslag beretts Sveriges lantbruksförbund, svenska arbetsgivareföreningen, svenska lantarbetsgivareföreningen, svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, riksförbundet landsbygdens folk, landsorganisationen i Sverige, svenska lantarbetareförbundet, svenska transportarbetareförbundet och tjänstemännens centralorganisation. Samtliga de nämnda organisationerna utom trädgårdsarbetsgivareföreningen ha begagnat sig av det givna tillfället att avgiva yttrande. Svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen ha i sina yttranden instämt, den förra i lantarbetsgivareföreningens yttrande och den senare i lantarbetareförbundets.

Principfrågan om lantarbetstidslagen nu bör underkastas saklig revision.

Beträffande principfrågan om lantarbetstidslagen nu bör göras till föremål för saklig revision framhåller arbetsrådet att de nuvarande förhållandena inom jordbruk och trädgårdsskötsel vore, i vad avsåge tillgången på arbetskraft och nödvändigheten att hålla produktionen på högsta möjliga nivå, på grund av det alltjämt pågående världskriget desamma som rådde vid 1942 års revision av lagen. Lika litet som då funne arbetsrådet att det under nuvarande krisläge med därav betingade ovissa utsikter om hur de framtida förhållandena komme att gestalta sig vore tillrådligt att företaga genomgripande ändringar i lagen. Med nämnda utgångspunkt och med stöd av de erfarenheter, som arbetsrådet vunnit under lantarbetstidslagens giltighetstid, hade rådet funnit sig böra föreslå allenast förutberörda mindre ändring i 7 § 2 mom. av lagen. I det följande skall närmare redogöras för nämnda ändringsförslag. Såsom av den kommande redogörelsen framgår delas icke arbetsrådets inställning till principfrågan av de ledamöter i rådet som anmält skiljaktig mening.

I yttranden till Kungl. Maj:t förklarar riks försäkringsanstalten, att anstalten, efter yrkesinspektörernas hörande, delade de synpunkter arbetsrådet anfört. Lantbruksstyrelsen uttalar, att styrelsen, ehuru styrelsen gärna ville erkänna att de från arbetarhåll framkomna ändringsförslagen i och för sig kunde ha ett socialt berättigande, likväl på grund av rådande läge inom jordbruket icke ansåge sig kunna förorda förslagens genomförande.

Socialstyrelsen anser, att arbetsrådet anfört bärande skäl för att inga ändringar i lantarbetstidslagen bortsett från förutberörda obetydliga ändring av dess 7 § 2 mom. borde vidtagas under nuvarande förhållanden. En sådan ståndpunkt innebure i sig själv icke något avvisande av de krav på mera väsentliga förbättringar av lagen, som gjorde sig gällande. En förnyad omprövning av lagens innehåll borde snarast möjligt företagas efter krigets slut, varvid från olika håll redan framställda förslag till ändringar borde beaktas.

Livsmedelskommissionen finner i likhet med arbetsrådet, att det icke under nuvarande krisläge med därav betingade ovissa utsikter om hur de framtida förhållandena komme att gestalta sig vore tillrådligt att företaga genomgripande ändringar i lagen. Kommissionen ville kraftigt understryka vad av arbetsrådet anförts om nödvändigheten att hålla produktionen på högsta möjliga nivå och måste förty bestämt motsätta sig varje ändring, som kunde antagas komma att medföra risker för rubbningar i produktionen.

TVå ledamöter av kommissionen (fru Nordgren och herr Johansson) ha emellertid i avgiven reservation biträtt vissa från arbetarsidan framförda viktigare ändringsförslag.

Arbetsmarknadskommissionen delar icke arbetsrådets principiella uppfattning, att lantarbetstidslagens bestämmelser skulle anknyta till det aktuella försörjningsläget, samt anför härutinnan:

Även om lagen formellt sett förblir ett provisorium, mot vilket kommissionen icke har något att erinra, har den dock reellt sett karaktären av en permanent lagstiftning. Med hänsyn härtill finner kommissionen att man icke på grund av det aktuella läget inom de delar av arbetsmarknaden, varom här är fråga, bör motsätta sig i och för sig skäligen ändringar i lantarbetstidslagen. I varje fall om frågan ses på lång sikt torde jordbrukets arbetskraftsproblem kunna lösas endast om lantarbetarnas arbetsförhållanden, bl. a. med avseende på arbetstidens längd och fördelning på året, göras likartade med andra arbetargrupper, så långt detta låter sig göra med hänsyn till jordbrukets speciella produktionsförhållanden. Om lagens tillämpning skulle medföra särskilda svårigheter, återstår antingen den i 10 § 2 mom. lantarbetstidslagen angivna möjligheten att Kungl. Maj:t beträffande viss del av riket eller för visst arbete eller företag medgiver undantag från lagens tillämpning, eller att Kungl. Maj:t jämlikt lagen den 14 juni 1940 (nr 484) om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m. förordnar, att lantarbetstidslagen, i den omfattning det prövas nödigt, icke skall äga tillämpning. Kommissionen vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t *dels* den 17 april 1940 efter framställning från bl. a. statens livsmedelskommission, vilken framställning tillstyrktes av arbetsmarknadskommissionen, jämlikt 10 § 2 mom. lantarbetstidslagen förordnade, att nämnda lag under tiden till och med den 17 juli samma år icke skulle äga tillämpning inom 18 uppräknade län, *dels* den 14 juni 1940 jämlikt 1 § i den samma dag utfärdade undantagslagen förordnade, att lantarbetstidslagen under tiden till och med den 17 juli samma år icke heller skulle äga tillämpning inom återstående län, *dels* ock den 28 juni 1940 (nr 612) efter framställning från svenska lantarbetsgivareföreningen, vilken framställning tillstyrktes av arbetsmarknadskommissionen, jämlikt 1 § i nyssnämnda undantagslag förordnade, att lantarbetstidslagen icke skulle äga tillämpning under tiden från och med den 18 juli till och med den 15 oktober 1940. Det organiserade jordbruket var visserligen fortfarande bundet av samma arbetstidsbestämmelser som tidigare, men genom överenskommelse mellan de båda därav berörda organisationerna sattes de avtalsenliga arbetstidsbestämmelserna ur kraft för samma tid som lagens bestämmelser. Då jordbrukarna måste betala den utsträckta tiden enligt övertidsbestämmelserna, torde upphävandet knappast ha lett till en mera allmän utökning av arbetstiden. Efter 1940 har Kungl. Maj:t icke vidare förordnat om undantag från lantarbetstidslagens tillämpning.

Arbetsmarknadskommissionen uttalar vidare i väsentliga delar sin anslutning till de ändringsförslag som framförts av arbetarrepresentanterna i arbetsrådet. Härutinnan äro emellertid tre ledamöter av kommissionen (herrar Carell, Andersson och Styrman) av skiljaktig mening.

Av de *organisationer*, som avgivit yttrande, instämman i stort sett de å arbetsgivar sidan med arbetsgivarrepresentanterna i rådet och de å arbetar sidan med arbetarrepresentanterna i rådet.

Föredraganden.

Då giltigheten av gällande lantarbetstidslag upphör med utgången av oktober månad innevarande år, måste lagen dessförinnan förnyas. Härvid uppkommer frågan om lagen i samband därmed även bör göras till föremål för revision i sakligt hänseende. Särskilt från lantarbetarnas sida ha framförts olika önskemål om ändrade bestämmelser. Flera myndigheter, däribland arbetsrådet, lantbruksstyrelsen och livsmedelskommissionen, ha icke ansett tillrådligt att nu företaga några mera genomgripande ändringar i lagen. De ha därvid särskilt hänvisat till nödvändigheten att under rådande krisläge hålla jordbruksproduktionen uppe på högsta möjliga nivå. Nämda synpunkt måste självfallet tillmätas den största betydelse. Att märka är emellertid att, såsom ock av arbetsmarknadskommissionen framhållits, lantarbetstidslagen reellt sett har karaktären av en permanent lagstiftning. Och även om den nya lagen förlänas en relativt kort giltighetstid, exempelvis ett eller annat år räknat från den 1 nästinstundande november, torde kunna antagas att den försörjningspolitiska situationen under tiden för lagens tillämpning blir väsentligt annorlunda än den som för närvarande råder. Det synes med hänsyn härtill icke vara rimligt att vid lagstiftningens utformning uteslutande taga hänsyn till dagsläget på försörjningsområdet. Skulle iakttagandet av lagens föreskrifter på grund av tillspetsade krisförhållanden komma att medföra särskilda svårigheter finnes, såsom arbetsmarknadskommissionen påpekat, möjlighet för Kungl. Maj:t jämlikt 10 § 2 mom. lantarbetstidslagen att i viss utsträckning medgiva undantag från lagens tillämpning. Erinras må därom att Kungl. Maj:t våren 1940 med stöd av nämnda lagrum undantog stora delar av landet från lagens tillämpning under ett par månaders tid. Därest sådant av förhållandena påkallas läser även lagen den 14 juni 1940 (nr 484) om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m., vilken lag upphör att gälla den 30 juni i år, komma att av statsmakterna förlänas fortsatt giltighet; jämlikt nämnda lag äger Kungl. Maj:t, i den omfattning det prövas nödigt, förordna att lantarbetstidslagen icke skall äga tillämpning.

I anslutning till det sagda har, efter granskning av gällande lag ur de synpunkter som anförts till stöd för de från olika håll framställda erinringarna mot lagens sakliga innehåll, inom socialdepartementet upprättats förslag till en i vissa hänseenden reviderad lantarbetstidslag. Då jag i nämnda förslag ansett mig på flera punkter böra tillmötesgå lantarbetarnas krav, har detta skett icke endast därför att jag funnit kraven vara i och för sig socialt berättigade utan även därför att det för mig framstår såsom uppenbart att en lösning av jordbrukets arbetskraftsproblem på längre sikt icke kan åvägabringas så länge jordbrukets arbetsförhållanden te sig väsentligt

ogynnsammare än arbetsförhållandena inom andra områden, särskilt industriens.

Jag övergår härefter till att behandla de särskilda föreskrifter i lantarbetstidslagen som nu böra göras till föremål för övervägande. Någon sammanhängande redogörelse för innehållet i gällande lag torde så mycket mindre vara nödig som, till jämförelse med departementsförslaget, den nuvarande lagtexten i dess helhet återgivits i en bilaga, som torde få fogas till protokollet i detta ärende.

De särskilda stadgandena i lantarbetstidslagen.

Lagens tillämpningsområde.

Jämlikt 1 § första stycket lantarbetstidslagen är lagens tillämpningsområde, i vad avser jordbruk jämte därtill hörande binärningar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binärning som nu nämnts, inskränkt till företag, vari till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst *tre* arbetare, häri icke inräknad arbetare, som sysselsättes med visst enligt andra stycket av samma paragraf från lagens tillämpning undantaget arbete, däribland mjölkning som utföres mot ackordsersättning. Anmärkas må, att lantarbetstidslagen är tillämplig å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri i regel användes minst *en* arbetare enligt nyssnämnda beräkning.

I yttrandena till arbetsrådet har *svenska lantarbetareförbundet* med instämmande av *landsorganisationen* föreslagit, i första hand att lagen skall även i fråga om jordbruk m. m. bli tillämplig å företag, vari regelmässigt sysselsättes *en* arbetare, samt i andra hand att lagen skall omfatta företag, som i regel använda minst *två* arbetare.

Till stöd för sitt yrkande har lantarbetareförbundet anfört, dels att det måste anses synnerligen otillfredsställande att med nuvarande lagregel endast omkring 28 procent av de inom jordbruket med binärningar sysselsatta arbetarna omfattas av laglig arbetstidsreglering och dels att det utan att medföra några praktiska svårigheter varit möjligt inom trädgårdsskötseln och detaljhandeln att reglera arbetstiden för företag med minst en arbetare.

Landsorganisationen har framhållit, bland annat, att den omständigheten, att arbetskraftssvårigheterna inom jordbruket under senare tid varit särskilt framträdande just i fråga om de smärre jordbruket, säkerligen i icke oväsentlig mån kunde tillskrivas de oreglerade arbetstidsförhållandena.

Lantbruksstyrelsen har å andra sidan erinrat om att det med hänsyn till den starka bristen på arbetskraft inom jordbruket och den skärpning i detta förhållande, som beredskapstjänstgöringen föranledde, vore av största betydelse och jämväl absolut nödvändigt, att småbruket samt de mindre och

medelstora bondejordbruken fortfarande ställdes utanför lagen, så att dessa mindre jordbruk, särskilt vid brådslande säsongarbeten, icke vore bundna av de restriktiva bestämmelserna i lagen. Lantbruksstyrelsen har därför bestämt avstyrkt eventuellt framkommande förslag om att utsträcka lagens tillämpningsområde till även de mindre jordbruken, d. v. s. sådana med ett arbetarantal under tre.

Arbetsrådet anför för egen del:

Några officiella statistiska uppgifter, som utvisa arbetarantalets fördelning på jordbruksföretag av olika storlek, finnas ej. Frågan om hur många nya företag och arbetare, som skulle beröras av lantarbetstidslagen vid genomförande av den av svenska lantarbetareförbundet föreslagna utvidgningen av lagen, kan därför endast uppskattningsvis bedömas. Enligt uppgift från svenska lantarbetargivareföreningen, som därvid stöder sig dels på viss av professor Nannesson företagen utredning och dels på föreningens egen statistik, skulle nu gällande lag vara tillämplig å 7 000—8 000 företag, sysselsättande över 60 000 arbetare. En utvidgning av lagen till att omfatta företag med minst två arbetare skulle enligt föreningens beräkningar innebära, att hela antalet företag, som fölle under lagen, ökades med 11 000—12 000, omfattande ett arbetarantal av omkring 25 000. — Enligt en utredning av lantarbetareförbundet, som baserar sina siffror på förbundets statistik över företag, för vilka kollektivavtal gäller, skulle samma lagändring medföra en ökning av antalet företag med omkring 4 500 och av antalet arbetare med omkring 9 000. Av nämnda arbetare vore omkring 2 700, anställda å cirka 1 350 företag, på grund av kollektivavtal tillförsäkrade en arbetstidsreglering, som motsvarade den i lantarbetstidslagen givna. — De ovan återgivna uppgifterna om antalet företag och arbetare avse endast jordbruket men icke den självständiga trädgårdsskötseln.

Av det ovanstående framgår, att de av organisationerna lämnade uppgifterna om den ifrågasatta lagändringens verkan i avseende å antalet nya företag och arbetare skilja sig avsevärt från varandra. Arbetsrådet anser sig icke utan ytterligare, genom offentlig myndighets medverkan företagen utredning kunna bedöma vilken betydelse i nyss angivet hänseende den föreslagna lagändringen skulle få. Då en dylik utredning emellertid torde bli ganska tidsödande och resultatet knappast lär svara mot kostnaderna för densamma, vill arbetsrådet icke förorda, att en sådan utredning kommer till stånd. Arbetsrådet anser nämligen, att, även med godkännande av de av lantarbetareförbundet lämnade siffrorna, den av förbundet förordade utvidgningen av lagens tillämpningsområde till företag med minst två arbetare skulle — i jämförelse med det antal jordbruk, som för närvarande falla under lagen — komma att omfatta ett betydande antal företag. Å andra sidan synes, fortfarande enligt förbundets uppgifter, antalet av den ifrågasatta lagändringen berörda arbetare bli relativt ringa. Med hänsyn härtill och under åberopande av vad inledningsvis anförts anser sig arbetsrådet icke böra föreslå ändring i nu gällande bestämmelser om lagens tillämpningsområde.

Arbetsrepresentanterna i arbetsrådet föreslå emellertid att lagen, i vad avser jordbruk och vad därmed sammanhänger, göres tillämplig på företag, där regelmässigt minst två arbetare sysselsätts, samt anföra till stöd för denna sin mening:

Såväl landsorganisationen som svenska lantarbetareförbundet har i sitt remissvar till arbetsrådet föreslagit, att lagens tillämpningsområde utsträcker sig till gälla företag, som regelmässigt sysselsätter två årsarbetare. Arbetsrådets majoritet har ej velat biträda denna uppfattning under motivering, att det pågående världskriget och landets försörjningspolitiska situation icke inbjuder till några förändringar av så omfattande art, som här ifrågasatts. Till detta kan anföras, att tiden för lantarbetstidslagens förnyade giltighet av arbetsrådet föreslagits till 1 november 1945—31 oktober 1948. Utan att i något avseende försöka förutsäga utvecklingen kan man dock på goda grunder räkna med att det för dagen aktuella försörjningspolitiska läget kan vara åtskilligt annorlunda under den tid den nya lagen föreslås äga giltighet.

Beträffande skälen för en skärpning av reglerna för lagens tillämpningsområde skall följande anföras. Den under senare tid starkt forcerade rationaliseringen inom det svenska jordbruket har framför allt återverkat på den manuella arbetskraften, dess arbetsförhållanden och dess effektiva utnyttjande. Enligt lantbruksstyrelsens undersökningar har för det större jordbruket — jordbruk som regelbundet sysselsätter löneanställd arbetskraft — antalet manstimmar per har under perioden 1920—1940 reducerats med hälften. Även med en skärpning av tillämpningsområdet till egendomar som »regelmässigt sysselsätter 2 arbetare» kommer man, med hänsyn till att familjens eget arbete står utanför lagens reglering, således fortfarande att lagreglera arbetstiden endast för relativt stora egendomar.

En undersökning, som företagits inom lantarbetareförbundets avtalsreglerade område, totalt omfattande 7 577 egendomar och 47 773 arbetare, visar att man får räkna med en storleksordning av i genomsnitt 44 har för att egendomen regelbundet skall sysselsätta 2 löneanställda årsarbetare. I detta sammanhang vilja vi hänvisa till att enligt den officiella jordbruksstatistiken totalantalet egendomar i storleksklassen 30—50 har utgör 10 969 st. omfattande en areal av 421 621 har, eller som medeltal 38,5 har. Härav följer, att mindre än hälften av dessa brukningsdelar ligger i storleksklassen 40—50 har, d. v. s. den storleksklass, som motsvaras av de i lantarbetareförbundets undersökning redovisade 1 351 egendomarna med 2 årsarbetare. Här har uppskattningsvis räknats med att brukningsdelar i storleksklassen 40—50 har totalt utgör 4 500. Den av lantarbetareförbundet företagna undersökningens representativitet utgör då 30 procent. På de 1 351 egendomarna sysselsätts 2 702 arbetare, vilka redan genom kollektivavtalsreglerade förhållanden ha sin arbetstid ordnad i överensstämmelse med lantarbetstidslagen. En utökning av lagens tillämpningsområde till 2 arbetare skulle således med hänvisning till lantarbetareförbundets siffror innebära, att 4 500 nya företag komma under lagen, vilka antagas sysselsätta 9 000 arbetare. 30 procent av dessa såväl företag som arbetare ha emellertid, som ovan anförts, i praktiken tillämpat lantarbetstidslagen genom kollektivavtalsgiltighet för arbetsplatserna utan att någon olägenhet därmed uppstått.

I detta sammanhang kan också anföras, att man för den självständiga trädgårdsskötseln sedan lagstiftningens tillkomst i avseende på tillämpningen räknat företag som regelbundet sysselsätter en årsarbetare. Denna tillämpningsregel har icke medfört några praktiska svårigheter, utan ha såväl arbetare som arbetsgivare inom trädgårdsskötseln såväl vid lagens tillkomst som vid senare omarbetningar varit ense på denna punkt. Som trädgårdsskötseln närmast kan betraktas som jordbrukets mest intensiva driftsform ha vi icke kunnat finna något sakligt bärande skäl för den stora skillnad i avseende på tillämpningsområde som nu föreligger.

I yttrandena till Kungl. Maj:t förklarar *arbetsmarknads-kommissionen* (majoriteten) att kommissionen ansåge, att det vore principiellt riktigtast att utsträcka lagens tillämpningsområde till att omfatta jordbruk vari regelmässigt sysselsattes en arbetare, men funne, att konsekvenserna av en sådan utvidgning måste närmare utredas innan den komme till stånd. Däremot ansåge kommissionen — som funne att den beräkning av antalet jordbruk med två årsarbetare, som verkstälts av svenska lantarbetareförbundet finge anses vara i stort sett riktig — att inga bärande skäl kunde anföras mot förslaget att lagen skulle göras tillämplig på jordbruksföretag, där regelmässigt minst två arbetare sysselsattes. *Svenska lantarbetareförbundet* och *tjänstemännens centralorganisation* uttala också sin anslutning till sagda förslag. Den sistnämnda organisationen anför härom:

Det vore principiellt önskvärt, att lantarbetstidslagen erhöles generell giltighet och sålunda skulle komma att gälla för alla företag med anställd arbetskraft. Enligt den principiella uppfattning, som centralorganisationen hävdade, syntes det överhuvudtaget önskvärt, att den sociala skyddslagstiftningen icke gjordes beroende av antalet arbetstagare hos en viss arbetsgivare. De arbetstagare, som vore anställda i de mindre och minsta företagen, hade ofta större behov av lagstiftningsskydd än de som vore anställda vid större företag. Önskvärt vore sålunda att lagen kunde bli tillämplig vid alla företag med anställd arbetskraft. Då det emellertid kunde tänkas uppstå stora svårigheter, om lantarbetstidslagen omedelbart komme att tillämpas på även de allra minsta företagen, hade centralorganisationen för sin del icke något emot, att lagen som en övergångsform tills vidare begränsades att gälla företag med minst 2 arbetstagare.

Av dem, som avstyrka förevarande utsträckning av lagens tillämpningsområde, understryker *lantbruksstyrelsen* sina hos arbetsrådet anförda synpunkter. *Livsmedelskommissionen* (majoriteten) anser att en utvidgning av lagens tillämpningsområde till de mindre jordbruken i nuvarande läge med största sannolikhet skulle medföra ökade svårigheter för dessa jordbruk att få sitt behov av arbetskraft tillfredsställt. *Sveriges lantbruksförbund* och *svenska lantarbetsgivareföreningen* förklara att — såsom lantarbetstidsutredningen på sin tid uttalade — det måste bliva förenat med hart när oöverkomliga svårigheter att anordna en vaksam kontroll över lagstiftningens efterlevnad å de synnerligen talrika små jordbruken med spridd och avlägsen belägenhet samt att de minsta jordbruken torde vara i stort behov av att få mera självständigt ordna sina arbetstider för att kunna bemästra de svårigheter, som ogynnsam väderlek och små möjligheter till arbetsväxling medförde. Lantarbetsgivareföreningen tillägger, i anslutning till ett uttalande av arbetarrepresentanterna inom arbetsrådet, att möjligheten att rationellt ordna arbetet och utnyttja arbetstiden vore betydligt större i fråga om trädgårdsskötseln än beträffande jordbruket.

Vad beträffar undantagandet från lagens tillämpning av *mjölkning utförd mot ackordsersättning* åberopas i yttrandet till arbetsrådet från *tjänstemännens centralorganisation* ett av Sveriges allmänna lantbruks-tjänstemannaförbund avgivet yttrande, vari hemställes att härvid det avgörande skulle vara icke att mjölkningen utfördes mot ackordsersättning utan att mjölkningen utfördes av arbetare som icke fullgjorde annat arbete varå lagen ägde tillämpning.

Delta yrkande har icke föranlett något uttalande av arbetsrådet.

I yttrandena till Kungl. Maj:t ha *Sveriges lantbruksförbund* och *lantarbetsgivareföreningen* avstyrkt detta förslag, därvid föreningen framhållit att en dylik lagändring skulle medföra allvarliga svårigheter, främst för det medelstora och mindre jordbruk, varå lagen ägde tillämpning.

Tillämpningsområdet för den gällande lantarbetstidslagen är vad beträffar jordbruk inskränkt till företag, vari i regel användas minst tre arbetare. Detta medför att en stor del av lantarbetarna icke bliva delaktiga av det skydd lagen avser att åstadkomma. Olägenheten härav blir desto större som arbetarna i de små företagen ofta icke äga samma möjligheter som arbetarna i de stora att gentemot arbetsgivaren hävda sina intressen. Emot en utsträckning av lagens tillämplighet till även de mindre jordbruksföretagen har främst invänts att dessa företag hade särskilt stort behov att få mera självständigt ordna sina arbetstider. Ehuru denna invändning torde äga visst fog, bör betydelsen av densamma icke överskattas. Såsom från lantarbetarhåll påpekats, har det visat sig möjligt att inom ett jordbruket så närbesläktat område som trädgårdsskötseln reglera arbetstiden för alla företag som regelmässigt använda lejd arbetskraft. Vidare må framhållas, att de särskilt inom det mindre jordbruket framträdande svårigheterna att anskaffa arbetare i icke obetydlig grad torde bottna i de oreglerade arbetsförhållandena vid dessa företag. Enligt min mening tala övervägande skäl för att en ny lantarbetstidslag erhåller ett vidare tillämpningsområde än den nu gällande. Då det ur principiell synpunkt måste anses önskvärt, att tillämpligheten av den sociala skyddslagstiftningen icke är beroende av antalet arbetare hos en viss arbetsgivare, anser jag att lantarbetstidslagen bör gälla för alla jordbruksföretag vari lejd arbetskraft användes. Emellertid finner jag mig nödsakad att nu stanna vid att föreslå en sådan utvidgning av lagen att därunder hänföras företag med minst två stadigvarande arbetare. En utsträckning av lagens tillämplighet även till det minsta jordbruket skulle nämligen under rådande krisförhållanden kunna komma att medföra vissa svårigheter. Möjligheten för det minsta jordbruket att genomföra en rationalisering av driften är för närvarande i hög grad beskuren.

Frågan om en utsträckning av lantarbetstidslagens tillämpning till hela jordbruksområdet torde böra upptagas till förnyat övervägande senast då den

Föredraganden.

nya lagen — vilken enligt vad jag i det följande kommer att förorda bör gälla under en tid av tre år — skall förnyas.

I den gällande lagen undantagas vissa slag av arbete från lagens tillämpning. Häri avses ej att göra ändring. Ett önskemål att mjölkning mot ackordsersättning icke skulle såsom hittills skett undantagas från lagens tillämpning finner jag mig sålunda icke kunna nu tillmötesgå. Då det emellertid ur principiell synpunkt får anses oriktigt att avlöningsformen är avgörande för frågan huruvida ett visst arbete skall vara underkastat arbets-tidsreglering eller ej, synes nämnda undantagsbestämmelse böra i fortsättningen uppmärksammas.

Arbetstiden för utarbetare.

4 § 1 mom. första stycket innehåller bestämmelser om den ordinarie arbetstidens begränsning för jordbrukets arbetare i allmänhet. Enligt dessa bestämmelser varierar arbetstiden allt efter årstiderna, så att den under januari, februari och december får uppgå till högst 41 timmar, under mars, oktober och november till högst 46 timmar och under tiden april—september till högst 54 timmar, allt räknat för arbetsvecka.

I sina yttranden till arbetsrådet ha *svenska lantarbetareförbundet* och *landsorganisationen* föreslagit en utjämning av den under olika säsonger växlande arbetstiden sålunda, att denna skulle för arbetsvecka räknat begränsas under januari, februari och december till 43 timmar, under mars, oktober och november till 48 timmar och under tiden april—september till 52 timmar. Till motivering härav har anförts, att den nu gällande differentieringen av arbetstiden från en årstid till en annan måste anses olämplig. Jordbruksarbetet vore framför allt under sommaren ett fysiskt mycket påfrestande arbete, på grund varav en arbetsvecka om 54 timmar finge anses allt för lång. Å andra sidan kunde utan olägenhet i fysisk bemärkelse en utökning av arbetstiden företagas under vinterhalvåret. Att detta vore fallet framginge även av att man enligt kollektivavtal, träffade före ikraftträdandet av 1936 års lantarbetstidslag, både på arbetsgivar- och arbetarsidan varit ense om att några praktiska hinder icke förelegat för uttagandet av längre arbetstid under vinterhalvåret än vad lagen för närvarande medgåve.

Arbetsrådet anser det för sin del vara osäkert, huruvida med begränsning av arbetstiden till 52 timmar i veckan under sommarhalvåret jordbrukets behov av arbetskraft under denna tid vore möjligt att tillgodose utan tillgripande av regelbunden övertid i avsevärd utsträckning — en åtgärd, som icke torde stå i överensstämmelse med lagens anda och mening. Med hänsyn till svårigheten att bedöma verkningarna av en sänkning av maximi-arbetstiden under sommarhalvåret och då en sådan åtgärd i varje fall kunde tänkas medföra en ur produktionssynpunkt ogynnsam verkan, funne sig arbetsrådet under rådande försörjningsläge icke kunna förorda den före-

slagna lagändringen. Att utöka arbetstiden under vinterhalvåret syntes — med hänsyn bland annat till att ej ens från arbetsgivarhåll yrkande härom framställt — ej vara motiverat. Det vore ingalunda otänkbart, att en fortsatt rationalisering av driften inom jordbruket och en eventuell framtida strukturell omläggning av jordbruket kunde skapa förutsättningar för ett närmande av arbetstiden inom jordbruket till den vid industrin gällande. Ännu syntes emellertid tiden härför ej vara inne.

Arbetsrepresentanterna i arbetsrådet äro härutinnan av skiljaktig mening och anföra:

De i gällande lag angivna maximitiderna per vecka fördelas enligt kollektivavtal och allmän praxis sålunda: under 41-timmarsveckan med 7 timmar per dag måndag—fredag och 6 timmar på lördag; under 46-timmarsveckan med $8\frac{1}{4}$ timmar per dag måndag—fredag och $4\frac{3}{4}$ timmar på lördag; under 54-timmarsveckan med $9\frac{3}{4}$ timmar per dag under måndag—fredag och $5\frac{1}{4}$ timmar på lördag.

Skillnaden mellan sommartid och vintertid är således mycket starkt markerad. Per vecka uppgår den till 13 respektive 8 timmar, och per dag till $2\frac{3}{4}$ respektive $1\frac{1}{2}$ timmar. Av flera skäl måste en så stark differentiering av arbetstiden från en årstid till annan anses olämplig. Jordbruksarbetet är framför allt under sommaren ett fysiskt mycket påfrestande arbete. Under sådana förhållanden är en arbetsvecka om 54 timmar ordinarie tid enligt vår mening för lång. Å andra sidan kan utan olägenhet i fysisk bemärkelse en utökning av arbetstiden företagas under vinterhalvåret. De skäl som föranlett differentieringen av arbetstiden med hänsyn till säsongväxlingarna är helt naturligt så starka att en enhetlig ordinarie arbetstid året om knappast kan tänkas. Vi har emellertid den uppfattningen att dagsljusförhållanden o. dyl. icke motiverar så stark skillnad i arbetstidens längd som nu gällande lag föreskriver. Som skäl för denna vår ståndpunkt vill vi hänvisa till 1935 års riksavtal för jordbruket och dess arbetstidsparagraf, vilken får betraktas som representativ för den arbetstid som av naturliga betingelser vunnit hävd innan lantarbetstidslagen genomfördes. Vi meddela här nedan en tabellrisk sammanställning av denna tid.

	Skåne	Halland	Kalmar län	Älvsborgs samt Göteborgs o. Bohus län	Skaraborgs län	Värmland, Örebro län, Östergötland, Söderm.	Uppland, Västmanland
Januari	8	8	8	8	8	8	8
Februari 1—15	8	8	8	8	$8\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$
16—28	8	$8\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$	8	$8\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$
Mars	9	9	9	9	9	9	9
April 1—15	10	10	10	10	10	10	9
16—30	10	10	10	10	10	10	10
Maj—Sept.	10	10	10	10	10	10	10
Oktober 1—15	9	$9\frac{1}{2}$	10	9	9	9	9
16—31	9	9	$9\frac{1}{2}$	9	9	9	9
November 1—15	9	9	9	$8\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$	8	8
16—30	9	8	$8\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$	8	8
December 1—15	8	8	$7\frac{1}{2}$	7	8	$7\frac{1}{2}$	$7\frac{1}{2}$
16—31	8	8	$7\frac{1}{2}$	7	7	$7\frac{1}{2}$	$7\frac{1}{2}$

Enskild arbetsgivare äger rätt att vid uppgörandet av personliga avtal träffa överenskommelse om förlängning av den ordinarie arbetstiden med högst *en* respektive *en halv* timme per dag under var och en av högst *två* respektive *fyra* månader under året. dock ej under de månader, då arbetstiden enligt ovanstående uppgår till 10 timmar per dag.

Det bör i ovanstående observeras att under vinterhalvåret understiger icke arbetstiden i södra delarna av landet 8 timmar per dag och i övriga delar 7 $\frac{1}{2}$ timmar per dag utom i Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län, där under december månad arbetstiden nedgår till 7 timmar, och i Skaraborgs län, där arbetstiden under sista hälften av december nedgår till 7 timmar per dag. Dagstid under 8 timmar förekommer endast under december månad. Som en ytterligare komplettering härtill kan anföras, att man i avtalet gav arbetare och arbetsgivare rätt att mot särskild ersättning förlänga den ordinarie tiden under vinterhalvåret med en respektive en halv timme per dag under två respektive fyra vintermånader.

Med hänsyn till vad ovan anförts kan konstateras att parterna tidigare varit ense om att några praktiska hinder för uttagandet av längre arbetstid under vinterhalvåret än vad lantarbetstidslagen medger icke förelåg.

Arbetsrådets majoritet ifrågasätter, huruvida vid en begränsning av arbetstiden under sommarhalvåret till 52 timmar i veckan jordbrukets behov av arbetskraft kan tillgodoses utan tillgripande av regelbunden övertid i avsevärd utsträckning. Denna frågeställning är enligt vår mening icke relevant i förevarande fall. Skulle denna synpunkt vara avgörande, skulle överhuvud aldrig någon arbetstidsförkortning lagstiftningsvägen kunnat genomföras. Problemet måste enligt vår mening betraktas från den utgångspunkten, att man får bedöma om erforderligt antal arbetare står till förfogande för att jordbruket i en framtid skall kunna brukas rationellt och med en ordinarie arbetsvecka under sommarhalvåret av 52 timmar.

För det första kan då konstateras, att man räknar med en fortgående rationalisering av det svenska jordbruket som reducerar behovet av manlig arbetskraft per år med *en* procent. Denna beräkning har officiell karaktär. En rationalisering av det svenska jordbrukets brukningsdelar i avseende på storlek och sammansättning, en åtgärd som har uppenbar dagsaktualitet, kommer också att lösgöra en ganska avsevärd del av jordbrukets arbetskraft. Denna utrationaliserade arbetskraft kan naturligtvis tänkas övergå till annan vanligtvis industriell verksamhet, om nu placeringsmöjligheter förefinnas. Det ligger dock närmast till hands att tro, att de söker sin utkomst i den verksamhet där de fått sin vana och utbildning, nämligen jordbruket.

Med hänsyn till denna utveckling, om vars riktighet väl allmän enighet råder, behöver man knappast räkna med en sådan brist på arbetskraft inom jordbruket som skulle medföra ett regelbundet uttagande av övertid, därest sommartiden reduceras med två timmar per vecka.

Vi vill därför föreslå att arbetstiden enligt lagens 4 § för jordbruksarbetare fördelas sålunda

a)	under januari, februari och december	43 timmar per vecka			
b)	» mars, oktober och november	48	»	»	»
c)	» april—september	52	»	»	»

I yttrandena till Kungl. Maj:ts tillstyrkes arbetarrepresentanternas förslag av *arbetsmarknadskommissionen* (majoriteten) och *svenska lantarbetareförbundet*.

Lantbruksstyrelsen avstyrker bestämt nämnda förslag. Den nuvarande utsträckta arbetstiden under sommarhalvåret vore ju tillkommen för att möjliggöra för jordbrukaren-arbetsgivaren att så långt möjligt utnyttja arbetskraften under den för jordbruksnäringen brådaste tiden vid sådd och skörd. Den för närvarande katastrofala bristen på arbetskraft inom jordbruket under sommarhalvåret, beroende på bland annat pågående inkallelser till beredskapstjänst, torde i och för sig helt avvisa varje tanke på en dylik utjämning i arbetstiden. Icke endast jordbruksekonomiska utan även allmänna folkförsörjningssynpunkter motiverade ett avståndstagande beträffande detta reformförslag.

Livsmedelskommissionen, som även avstyrker ifrågavarande förslag, anför till utveckling av sin mening följande.

Den föreslagna minskningen av arbetstiden per vecka från 54 till 52 timmar under sommarhalvåret innebär en nedskärning av den nuvarande arbetstiden under ungefär en tjugufemtedel. Därest den arbetskraft, som jordbruket sålunda går förlustig, i stället för i arbetstimmar beräknas i antalet arbetare samt det totala antalet jordbruksarbetare, som beröras av lagen, i enlighet med beräkningar i de remitterade handlingarna, uppskattas till 60 000, kan den föreslagna minskningen av arbetstiden sägas motsvara en minskning av antalet arbetare inom dessa jordbruk med i runt tal 2 400. För den händelse den föreslagna nedskärningen genomföres, skulle därför jordbruket — om någon försämring av den nuvarande tillgången på arbetskraft skall kunna undvikas — såsom kompensation behöva tillföras ytterligare 2 400 arbetare under sommarhalvåret. Det måste betecknas såsom tveksamt huruvida man kan räkna med att en sådan ökning av antalet jordbruksarbetare för närvarande kan komma till stånd. Sker icke någon ökning av arbetarantalet, blir konsekvensen av den ordinarie arbetstidens nedskärning, därest jordbruksarbetet icke skall på ett för produktionen menligt sätt eftersättas, endast den, att övertid måste anlitas i motsvarande mån. Härigenom fördyras produktionen — enligt vad erfarenheten redan nu utvisat ofta i den grad att jordbrukarna icke anse sig kunna bära merkostnaden — samtidigt som det av lantarbetareförbundet i främsta rummet åberopade skälet för ändringsförslaget, nämligen önskemålen att undvika arbetarnas överanstängning, bortfaller. Kommissionen vill i detta sammanhang även erinra om den stora brist på arbetskraft inom jordbruket, som varit rådande under de senast förflutna somrarna och särskilt då under skörde- och bärgningstiderna. Det har på grund härav varje år blivit erforderligt att vidtaga särskilda åtgärder för att i möjlig mån fylla jordbrukets behov av arbetskraft. Förutom att utsträckt ledighet beretts de till beredskapstjänst inkallade har sålunda extra ledighet under viss tid beviljats statsanställda tjänstemän för deltagande i skördarbetet, och därjämte har genom den s. k. ungdomsberedskapen en icke obetydlig myckenhet arbetskraft tillförts jordbruket. Genom dylika åtgärder har det dock icke varit möjligt att under skördetiden helt fylla jordbrukets behov av arbetskraft. Det måste då förefalla mindre lämpligt att just vid en sådan tid minska den ordinarie arbetsstyrkans arbetstid under de brådaste månaderna.

De båda *reservanterna* i livsmedelskommissionen framhålla att en kortare arbetstid under sommarmånaderna — den årstid då det största utbytet av fritid erhöles — vore lika eftersträfvansvärd för jordbrukets arbetare som för industriens, och en likställighet härvidlag vore säkerligen i lika hög grad som

den kontanta löneersättningen ägnad att kvarhålla framför allt de yngre årsklasserna vid jordbruket. Det måste anses särskilt angeläget att bevara just dessa årsklassers intresse för att stanna vid jordbruksarbete, eftersom det vore ungdomen, vilken det visat sig vara svårast att kvarhålla.

Svenska lantarbetsgivareföreningen, som likaledes avstyrker nu ifrågavarande förslag, framhåller, att möjligheten att vid jordbruksdriften utnyttja längre vinterarbetstid ej från något håll bestritts. Vad som från arbetsgivarehåll anförts i denna sak vore allenast att en längre vinterarbetstid än den nu medgivna på grund av dagsljustförhållandena i regel ej kunde helt nyttjas till utearbete samt att den förlängda vinterarbetstiden ej ens i någon mån kunde ersätta en minskning av sommararbetstiden. Hänvisningen till den avtalsenliga arbetstiden under tiden före lantarbetstidslagens ikraftträdande verkade f. ö. som en bumerang: den drabbade kärnpunkten i arbetarrepresentanternas förslag, som vore förkortning av sommararbetstiden. Ty denna var enligt åberopade tidigare kollektivavtal avsevärt längre än den lagreglerade, nämligen 56—58 timmar för vecka. Skulle man åberopa de äldre kollektivavtalens bestämmelser i fråga om vinterarbetstiden, funnes än större skäl att göra så även beträffande sommararbetstiden. Arbetarreservanternas förslag till minskning av sommararbetstiden byggde — såvitt föreningen kunde förstå — på förutsättningen att arbetsgivarna under den bråda tiden av året skulle tvingas att i ökad utsträckning använda arbetarna på övertid. Detta syntes föreningen vara i strid mot lagstiftningens anda. Förslaget syntes sålunda mindre avse en verklig arbetstidsminskning under sommaren, något som under förhandenvarande förhållanden torde vara i stort sett ogenomförbart, utan i stället syfta till att via lagen tillförsäkra arbetarna en ökad arbetsförtjänst. Arbetarreservanterna anförde i fråga om produktionssynpunkten, att man först borde undersöka huru mycket arbetarna kunde utnyttjas, och därefter beräkna arbetskraftsbehovet. Reservanterna hade dock ej kunnat eller ens sökt visa att nu gällande arbetstid under sommarhalvåret ur fysiologisk synpunkt eller hälsosynpunkt i övrigt skulle vara för drygt tilltagen. Man kunde enligt föreningens mening icke, som arbetarreservanterna tydligen gjorde, hysa förhoppningar om att den pågående rationaliseringen av jordbruket på åtskilliga år framåt skulle möjliggöra en begränsning av arbetstiden. Snarare förhölle det sig väl så, att rationaliseringen måste i hög grad påskyndas, för att arbetskraftsbehovet skulle kunna tillgodoses genom den allt mera minskade arbetarstammen. *Sveriges lantbruksförbund* har anfört liknande synpunkter.

Tjänstemännens centralorganisation hänvisar, utan att själv taga ställning till denna fråga, till ett yttrande av Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund. I nämnda yttrande anföres, att arbetarrepresentanterna i arbetsrådet anfört starka skäl för sin förevarande ståndpunkt. Såvitt förbundet kunde finna syntes emellertid tillgången på arbetskraft icke möjliggöra en dylik reform redan nu. Förbundet vill därför icke för närvarande ifrågasätta någon ändring i lagen i denna del.

I detta sammanhang må nämnas att *lantbruksstyrelsen* i sitt yttrande till arbetsrådet, under hänvisning till de skiftande ljusförhållandena i olika delar av landet, föreslagit införande i lagen av *två valfria alternativ för den ordinarie arbetstidens uttagande*. Det ena alternativet skulle upptaga den i lagen nu fastställda arbetstidsfördelningen för olika månader, medan det andra alternativet skulle innebära, att arbetstiden under november månad finge minskas till 41 timmar mot nuvarande 46 timmar per vecka och arbetstiden under februari månad ökas till 46 timmar mot nuvarande 41 timmar per vecka. Den arbetsgivare som så önskade skulle med andra ord kunna överflytta 5 timmar per vecka från november till februari månad.

Lantbruksstyrelsens förevarande förslag, vilket framfördes även vid lagrevisjonen 1942 men då avstyrktes av arbetsrådet under hänvisning bl. a. till dispensmöjligheten, har icke nu föranlett något särskilt uttalande av arbetsrådet.

I sina yttranden till Kungl. Maj:t tillstyrka *Sveriges lantbruksförbund* och *svenska lantarbetsgivareföreningen* lagändring i enlighet med lantbruksstyrelsens ifrågavarande förslag. Föreningen anför härutinnan:

Lagstiftningen är för närvarande ej särskilt väl avpassad för de skiftande arbetsförhållandena inom olika delar av riket. Särskilt i mellansverige finns ett stort behov av längre arbetstid under februari månad, då arbetskraften i stor utsträckning användes till skogskörningar. Februari månad är f. ö. den lämpligaste tiden för dylikt arbete. Under november månad å andra sidan medgiva dagsbelysningsförhållandena i mellansverige ej att hela den i lagen medgivna arbetstiden uttages. För sydsveriges vidkommande är däremot den i lagen föreskrivna arbetstiden lämpligare. Arbetsrådet har tidigare ansetti, att förevarande olägenheter kunna undvikas genom dispensmöjligheter. Härtill måste sägas, att det knappast är förenligt med god lagteknik att stifta en lag, som är uppenbart olämplig för vissa delar av landet och för att råda bot härför hänvisa intresserade till dispensmöjligheten. Om man genom en så enkel anordning som genom införande av en alternativ lagbestämmelse kan undvika, att myndigheterna belastas med onödigt arbete, bör man anlita denna utvägen. Föreningen vill framhålla vikten av att den knappa, numera relativt väl avlönade arbetskraften utnyttjas på ett effektivt sätt.

Här må omnämnas, att *Örebro läns lantarbetsgivareförening* i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om en bestämmelse, som medgäve jordbrukarna rätt att alternativt till lantarbetstidslagens nuvarande bestämmelser tillämpa en veckoarbetstid om 41 timmar under november månad med rätt att uttaga den tid, som därigenom ej utnyttjades, under februari eller mars månader. Såsom skäl för sin anhållan har föreningen bl. a. anfört, att den för februari och mars månader medgivna veckoarbetstiden vore för snävt tilltagen, medan å andra sidan — vad beträffade Örebro län — arbetstiden för november månad på grund av dagsljusförhållandena ej helt kunde utnyttjas för fältarbeten. Omtalas må även att *Upplands lantarbetsgivareförening* i skrivelse anhållit att Kungl. Maj:t måtte, jämlikt 10 § 2 mom. lantarbetstidslagen, för Uppsala och Stockholms län bevilja generellt undantag från nämnda lags arbetstidsbestämmelser

genom förordnande att för andra arbetare än dem, som vore sysselsatta med djurskötsel, arbetstiden under de två sista veckorna i november minskades till 41 timmar per vecka samt ökades under de två sista veckorna i februari till 46 timmar per vecka. Sistnämnda framställning har avstyrkts av *arbetsrådet*, som ansett att berörda behov av överflyttning av arbetstid lämpligast borde tillgodoses genom att arbetsrådet i individuella fall lämnade dispenser jämlikt 5 § 1 mom. i lagen.

Föredraganden.

I den gällande lagen äro veckoarbetstiderna för jordbrukets utarbetare differentierade efter årstiderna så att veckoarbetstiden är längre under sommarhalvåret (54 timmar) än under vinterhalvåret (41 resp. 46 timmar). Från lantarbetarhåll har föreslagits att en viss utjämning därvidlag måtte företagas, därvid veckoarbetstiden under sommarhalvåret skulle minskas från 54 till 52 timmar. Till stöd för förslaget har bl. a. framhållits att den nuvarande längden av arbetstiden under sommaren i fysiskt avseende vore alltför påfrestande för arbetaren. Emot förslaget har förnämligast anförts att ett genomförande av detsamma komme att medföra att, därest jordbruksarbetet icke skulle på ett för produktionen menligt sätt eftersättas, övertid måste anlitas regelbundet. En sådan anordning vore stridande mot lagens syfte och skulle leda till en fördyring av produktionen.

Enligt min mening synas de nu stadgade säsongvariationerna i arbetstiden för jordbrukets utarbetare böra något utjämnas. Icke blott med hänsyn till jordbruksarbetarnas fysiska hälsa utan även av sociala skäl torde nämligen en arbetsvecka om 54 timmar få anses alltför lång. Lämpligt synes vara att nämnda timantal, på sätt föreslagits, nedsättes till 52 i samband med en motsvarande utökning av veckoarbetstiden under vinterhalvåret. En sådan omfördelning av årsarbetstiden synes icke behöva medföra några mera betydande olägenheter för jordbruksproduktionen eller prispolitiken beträffande jordbruksalster. Jag vill därför föreslå att veckoarbetstiden bestämmes för januari, februari och december till 43 timmar, för mars, oktober och november till 48 timmar och för april—september till 52 timmar.

I detta sammanhang vill jag även beröra det av lantbruksstyrelsen framförda förslaget att arbetsgivaren skulle tillerkännas rätt att överflytta 5 arbetstimmar i veckan från november till februari. Såsom även framgår av ett par i det föregående omnämnda framställningar till Kungl. Maj:t, synas önskemål i liknande riktning vara ganska allmänna bland särskilt arbetsgivarna i Mellansverige. De framkomna yrkandena ha emellertid erhållit en något olika innebörd, beroende på de skiftande geografiska och andra betingelserna för vederbörande jordbruk. Jag anser därför att dessa önskemål, i den mån de befinnas befogade, lämpligen böra tillgodoses dispensvägen. Till detta mitt ståndpunktstagande har bidragit, att det är av ett icke ringa intresse att de i lagen intagna reglerna äro så enkla och enhetliga som möjligt. Påpekas må även att den av mig enligt vad nyss nämnts för-

ordade utjämningen av säsongvariationerna i fråga om arbetstiden kommer att medföra en generell utökning av veckoarbetstiden under februari med 2 timmar.

Arbetstiden för arbetare med blandat arbete.

4 § 1 mom. a) innehåller bestämmelse om viss utsträckning av arbetstiden för arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*). För dylik arbetare får nämligen den för »utearbetare» medgivna veckoarbetstiden under vinterhalvåret utökas med 6 timmar i veckan och sålunda utgöra under januari, februari och december högst 47 timmar och under mars, oktober och november högst 52 timmar, allt för arbetsvecka räknat. Den sålunda medgivna utsträckningen av arbetstiden får för varje brukningsdel utnyttjas endast för *en* arbetare.

Bestämmelsen erhöll sin nuvarande lydelse vid 1942 års revision av lantarbetstidslagen. Tidigare hade arbetstiden för arbetare med blandat arbete varit reglerad så, att av dylik arbetare fick under vinterhalvåret uttagas, utöver den för »utearbetare» gällande veckoarbetstiden, en tilläggsarbetstid, maximerad per tvåveckorsperiod och bestämd till 12 timmar under januari, februari och december samt till 10 timmar under mars, oktober och november.

I sina yttranden till arbetsrådet ha *lantbruksstyrelsen*, *Sveriges lantbruksförbund* och *svenska lantarbetsgivareföreningen* föreslagit, att arbetstiden för arbetare med blandat arbete — i viss överensstämmelse med vad som gällde före ikraftträdandet av 1942 års lantarbetstidslag — maximeras till 94 timmar för två arbetsveckor under januari, februari och december samt till 104 timmar för två arbetsveckor under mars, oktober och november. Till stöd härför har anförts bland annat följande: Arbetare med blandat arbete, vilken utför sitt arbete jämväl å söndagar, vore enligt gällande kollektivavtal tillförsäkrad 27 fridagar per år eller i regel en fridag varannan vecka. Den tid, som frigjordes genom att fridag infölle i en vecka, måste — med lagens nuvarande formulering — utslås på veckans övriga dagar. Arbetstiden borde därför bindas vid tvåveckorsperioder, då i dylikt fall den frigjorda arbetstiden kunde fördelas på två veckor, varigenom undvekes, att dagsarbetstiden bleve olika lång under olika veckor. I den mån arbetsgivarna ej kunde tillrättalägga förhållandena genom uttagande under olika veckor av olika lång tid för förberedelse- och avslutningsarbete, stode de för den skull inför valet att antingen tillämpa olika långa dagsarbetstider under olika veckor eller också avstå från att uttaga den genom fridagens infallande frigjorda arbetstiden. I sistnämnda fall bleve de timavlönade arbetarna, vilkas förtjänst ju stode i förhållande till antalet arbetade timmar, onekligen försatta i ett sämre läge än de statavlönade arbetarna, som erhöle sin lön oavkortad, även när arbetstiden minskades. För arbetsgivaren vore det en avsevärd olägenhet — i synnerhet med hänsyn till knappheten å arbetskraft — att behöva avstå från att uttaga den tid, som lagen faktiskt medgäve. Svårigheterna med det nuvarande systemet vore

emellertid så stora, att arbetsgivarna i många fall hellre avstode från att uttaga den genom fridags infallande frigjorda arbetstiden.

Arbetsrådet vidhåller för sin del den mening härvidlag som kommit till uttryck i en av arbetsrådet den 24 februari 1942 avlåten underdånig skrivelse med förslag till 1942 års lantarbetstidslag. I nämnda skrivelse anförde arbetsrådet vid behandlingen av förevarande spörsmål följande.

Enligt arbetsrådets mening är den nuvarande ordningen ur praktisk synpunkt otillfredsställande. Det är givet bättre, att arbetstiden begränsas enhetligt under hela året, antingen för vecka eller för tvåveckorsperiod. Vid valet mellan dessa alternativ synes en begränsning av arbetstiden för vecka av både principiella och praktiska skäl vara att föredraga, såvida möjligheterna att av dessa arbetare med blandat arbete utan tillgripande av allmän övertid uttaga erforderlig arbetstid härigenom bliva tillgodosedda. Detta är enligt arbetsrådets uppfattning också fallet. Om för nu ifrågavarande arbetare med blandat arbete den för vanliga »utearbetare» medgivna arbetstiden utökas med sex timmar i veckan under hela vinterhalvåret, blir, enligt rådets mening, den till 47 respektive 52 timmar för vecka utsträckta ordinarie arbetstiden i de allra flesta fall fullt tillräcklig, särskilt om hänsyn tages till möjligheten att utnyttja i 7 § 1 mom. medgiven övertid för förberedelse- och avslutningsarbeten. Med hänsyn härtill har föreslagits en lagändring i nu angiven riktning.

Arbetsgivarrepresentanterna i arbetsrådet äro härutinnan av skiljaktig mening samt anföra:

Enligt gällande lag beräknas arbetstiden för djurskötare pr tvåveckorsperiod men för arbetare med blandat arbete pr vecka. Denna skillnad i arbetstidsberäkningen torde ha upprättats med hänsyn till det förhållandet att en arbetare med blandat arbete ej huvudsakligen är djurskötare. Det väsentliga är emellertid ej om arbetare av ifrågavarande slag huvudsakligen är sysselsatt med djurskötsel eller med annat arbete. Utan det avgörande måste vara, att hans arbetstid måste förläggas på samma sätt som arbetstiden för egentliga djurskötare, d. v. s. till såväl söndag som vardag. I regel erhålla såväl djurskötare som arbetare med blandat arbete en fridag varannan vecka. För djurskötaren, vars arbetstid beräknas pr tvåveckorsperiod, innebär detta intet problem: periodens arbetstid fördelas jämnt på 13 dagar och den 14:e blir fridag. För arbetaren med blandat arbete, som enligt gällande lag har sin arbetstid utmätt pr vecka, orsaka fridagarna däremot svårigheter. Om veckoarbetstiden skall uttagas, blir den dagliga arbetstiden olika lång varannan vecka, nämligen med hänsyn till att veckoarbetstiden i vecka med fridag skall fördelas på sex dagar och i annan vecka på sju dagar. Olägenheten härav måste anses vara stor för såväl arbetsgivare som arbetare. Den begränsade möjlighet, som finnes att utjämna dagsarbetstiden olika veckor emellan genom att uttaga mera förberedelsetid i den ena veckan än i den andra, är besvärlig att utnyttja.

Den här anförda olägenheten kan helt elimineras om för arbetare med blandat arbete arbetstiden finge beräknas på samma sätt som för djurskötare, nämligen pr tvåveckorsperiod.

I yttrandena till Kungl. Maj:t har nu ifrågavarande förslag endast i ett par fall gjorts till föremål för särskilda uttalanden. *Sveriges lantbruksförbund* och *svenska lantarbetsgivareföreningen* vidhålla sålunda

förslaget. Föreningen tillägger, att det av principiella skäl syntes minst lika riktigt att jämföra ifrågavarande arbetare med djurskötare som med utearbetare. *Arbetsmarknadskommisionen* instämmer på denna punkt i arbetsrådets uttalande. Tre reservanter förorda emellertid att arbetstiden för arbetare med blandat arbete bindes vid tvåveckorsperioder.

I sina yttranden till arbetsrådet ha vidare *Sveriges lantbruksförbund* och *svenska lantarbetsgivareföreningen* framhållit, att bestämmelsen, att den särskilda arbetstidsutökningen för arbetare med blandat arbete finge utnyttjas endast beträffande *en* arbetare för varje brukningsdel, visat sig vara alldeles för snäv. På åtskilliga gårdar förefunnnes nämligen behov av att ha anställda flera arbetare med blandat arbete. Det förekomme ej sällan, att en av »utearbetarna» måste sköta häststallet och en annan svinhuset eller ladugården. Då arbetet i djurstallarna måste utföras i första hand, läte det sig ofta ej göra att kombinera nötboskaps- eller hästskötarearbete med exempelvis svinskötarearbete. Föreningen har därför påyrkat, att uttrycket »en arbetare» i lagrummet måtte ändras till »enstaka arbetare».

Arbetsrådet förklarar att, såvitt rådet kunde bedöma, det vid det stora flertalet jordbruk vore tillräckligt med *en* arbetare med blandat arbete. Inom vissa jordbruksföretag torde dock, såsom lantarbetsgivareföreningen anför, på grund av djurbesättningens art och storlek förhållandena vara sådana, att behov föreläge att utnyttja flera än en arbetare med blandat arbete. För dessa relativt fåtaliga företag syntes emellertid nämnda behov av utökad arbetstid utan större olägenhet kunna tillgodoses genom lämnande av dispens enligt 5 § 2 eller 3 mom. Enligt arbetsrådets mening föreläge på grund härav ingen anledning till sådan lagändring, som föreslagits av lantarbetsgivareföreningen.

Arbetsgivarrepresentanterna i arbetsrådet reservera sig häremot och förmena, att lagstiftningen ej borde lägga hinder i vägen för att mer än en arbetare med blandat arbete funnes anställd på en egendom. Visserligen kunde som arbetsrådets majoritet anför, dispens från bestämmelsen erhållas, men denna lösning innebure dock, att ett låt vara dispensivt hinder lagts för anställandet av två dylika arbetare, ett hinder, som måste anses onödigt, då missbruk av fri möjlighet härtill icke torde ifrågakomma.

I sitt yttrande till Kungl. Maj:t förmenar *svenska lantarbetsgivareföreningen* att det enda skäl, som skulle kunna anföras mot ifrågavarande lagändring, vore det, att bestämmelsen skulle kunna missbrukas, vilket enligt föreningens mening icke torde bliva fallet. *Sveriges lantbruksförbund* tillstyrker även förslaget. *Arbetsmarknadskommisionen* — även här med tre reservanter — delar däremot arbetsrådets mening härutinnan. *Tjänstemännens centralorganisation* anser att det i fråga om arbetare med blandat arbete borde vara möjligt att begränsa arbetstiden, så att denna icke

bleve längre än för utearbetarna respektive djurskötarna. Infördes denna ändring, bleve bestämmelsen om hur många arbetare med blandat arbete arbetsgivaren finge använda en bisak, varom icke behövde lagstiftas.

Föredraganden

Vad beträffar förslaget, att arbetstiden för arbetare med blandat arbete skulle maximeras för tvåveckorsperioder under vinterhalvåret, må erinras om att frågan om enveckas- eller tvåveckorsperioder skulle begagnas härvidlag var föremål för överväganden vid 1942 års revision av lantarbetstidslagen. Statsmakterna funno därvid en begränsning av arbetstiden veckovis vara att föredraga. Anledning att nu frångå denna ståndpunkt torde icke föreligga.

Ej heller synes det förslag böra bifallas som avser att i lagen införa rätt att utnyttja den utsträckt arbetstid, som medgives för arbetare med blandat arbete, för mer än en arbetare vid varje brukningsdel. Såsom arbetsrådet påpekat torde det nämligen finnas endast ett relativt litet antal företag, där det icke är tillräckligt med en arbetare med blandat arbete; för dessa företag står alltid möjligheten öppen att ansöka om dispens.

I det följande kommer jag att förorda en nedsättning av arbetstiden för djurskötare från 108 timmar per tvåveckorsperiod till 100 timmar per sådan period. Under förutsättning att nämnda förslag bifalles torde den maximala veckoarbetstiden för arbetare med blandat arbete böra bestämmas för januari, februari och december till 45 timmar och för mars, oktober och november till 50 timmar.

Arbetstiden för djurskötare.

4 § 1 mom. b) innehåller bestämmelser om arbetstiden för arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*). Dennes arbetstid må enligt stadgandet icke överstiga för dygn 9 timmar och för två arbetsveckor i följd 108 timmar. För att ersätta djurskötare under kortare tid än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den för utearbetare bestämda tiden, dock att den sammanlagda arbetstiden icke må överstiga 54 timmar för arbetsvecka.

I sina yttranden till arbetsrådet ha *svenska lantarbetareförbundet* och *landsorganisationen* förordat en lagändring av innebörd, att djurskötarnas arbetstid skall beräknas för vecka och fastställas till högst 50 timmar med bibehållande av nu gällande dygnsmaximum, 9 timmar.

Som motivering till den föreslagna lagändringen har anförts, att det principiellt måste anses oriktigt att en speciell yrkesgrupp av jordbrukets arbetare skall sättas i en särställning med en årsarbetstid, som med 400 timmar överstiger vad övriga arbetare inom näringen behöva räkna med. Sedan tiden för lagens tillämpning å djurskötseln tillämpades i allmänhet en dagstid av 8 timmar 18 minuter, vilket gjorde, att djurskötarna lagenligt endast kunde räkna med en fridag varannan vecka. Den långa arbetstiden per år och det begränsade antalet fridagar för denna grupp hade också utgjort en

av de bidragande faktorerna till att jordbruket stode inför en permanent brist på djurskötare. Det finnes ej heller något sakligt skäl till att arbetstiden för djurskötare skulle till skillnad mot arbetstiden för övriga arbetare beräknas per tvåveckorsperiod. Veckobegränsning av arbetstiden skulle möjliggöra, att djurskötarna erhöles en fridag per vecka.

Tjänstemännens centralorganisation har åberopat ett yttrande av Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund, vari föreslagits, dels att djurskötarnas arbetstid maximeras till 48 timmar för vecka med högst 9 timmar för dygn och dels att i lagen införes bestämmelse om skyldighet att lämna djurskötare en sammanhängande ledighet en gång i veckan av minst 41 timmar.

Arbetsrådet förmenar, att det vore ett i och för sig rimligt krav att djurskötare i avseende å arbetstidsregleringen erhöles samma ställning som andra arbetare. En ytterligare begränsning av arbetstiden kunde emellertid, framför allt med hänsyn till den rådande knappheten på arbetskraft, medföra svårigheter för jordbrukarna att få djurskötseln tillfredsställande utförd. På grund härav och med åberopande av vad inledningsvis anförts funne sig arbetsrådet för närvarande böra föreslå, att nu gällande lagregel upptoges oförändrad i den nya lagen.

Arbetsrepresentanterna i arbetsrådet biträda emellertid icke detta förslag utan anföra:

Då arbetstidsregleringen för djurskötarna ursprungligen anknöts till tvåveckorsperioder, skedde detta efter mönster av vad som då föreslogs beträffande trädgårdsskötseln, där anordningen motiverades främst med önskemålet att kunna rationellt organisera det s. k. vaktarbetet. Tvåveckorsregleringen för trädgårdsskötseln ansågs 1936 från företagarhåll mycket betydelsefull; redan 1938 års sakkunniga — och av dessa hörda representanter för båda parterna — ansågo emellertid att det avsedda syftet likaväl kunde vinnas genom beräkning av arbetstiden per vecka, och en dylik beräkning genomfördes också 1939. Några tvingande skäl synas knappast förefinnas för att i fråga om gruppen djurskötare göra undantag från den i övrigt genomgående beräkningen i enkla veckor.

Före djurskötarnas inrymmande under lagen hade de en genomsnittlig årsarbetstid av 3 450 timmar (nettoarbetstimmar och frånsett övertidsarbete). Lagstiftningen betydde för deras del en med drygt 15 procent reducerad arbetstid. Likväl utgör denna fortfarande i runt tal 2 800 timmar per år. I praktiken tillämpas i flertalet fall — de avtalsslutande organisationerna räkna med $\frac{2}{3}$ — en dagsarbetstid av 8 timmar 18 minuter, vilket innebär, att djurskötarna lagenligt endast kunna räkna med en fridag varannan vecka. Från laglig rätt till semesterledighet äro djurskötarna undantagna. Det kan inte råda delade meningar om att denna ordning är förkastlig såväl ur arbetarskyddssynpunkt som ej minst ur jordbruksnäringens egen synpunkt: att däri är att söka den huvudsakliga anledningen till svårigheterna att rekrytera djurskötarepersonalen står för oss fullt klart. Lantarbetareförbundets i anledning av arbetsrådets remiss avgivna förslag i denna del innebär en reduktion av årsarbetstiden till 2 600 timmar och möjliggör regelbunden veckovila. I varje fall för de större och medelstora

jordbruken — och arbetare, som uteslutande eller huvudsakligen användas för djurskötsel, torde regelmässigt endast förekomma vid dylika — torde det inte möta några oöverkomliga svårigheter att genom anlitande av andra lejda arbetare resp. familjemedlemmar organisera arbetet så att en nedskärning av arbetstiden i enlighet med förbundets förslag kan genomföras utan fara för kreatursvården; härtill kommer den möjlighet arbetsgivarna äga att genom lagens övertidsregler — delvis utformade med speciell hänsyn till djurskötseln — tillgodose arbetskraftbehovet i särskilda fall.

Arbetsrådets majoritet delar principiellt den meningen att en reduktion av djurskötarnas årsarbetstid rimligtvis bör äga rum, men anser med hänvisning till den rådande knappheten på arbetskraft att några åtgärder för närvarande ej skall vidtagas i form av lagändring. Till detta vilja vi anföra följande:

Då lantarbetstidslagen 1937 gavs tillämpning även för djurskötseln reducerades därmed arbetstiden för djurskötarna med drygt 15 procent. Svenska lantarbetareförbundet gjorde i samband härmed en undersökning i vad mån denna arbetstidsminskning föranledde nyanställning av djurskötare. Undersökningen omfattade 4 197 egendomar sysselsättande 8 197 djurskötare. Ett år efter lagens tillämpning hade på dessa gårdar nyanställts endast 50 djurskötare. Arbetstidsminskningen på 15 procent föranledde således en nyrekrytering av djurskötareantalet med 0,6 procent, vilket utgör en god illustration till den outnyttjade rationaliseringsmöjlighet som förelegat inom djurskötseln. Denna rationalisering har fortsatt sedan 1937—38, vilket bl. a. visas av att man nu i allmänhet medhinner djurskötseln med en dagsarbetstid av 8 timmar 18 minuter.

Med hänsyn till vad ovan anförts föreslå vi att djurskötarnas arbetstid beräknas per vecka och fastställas till 50 timmar med per dygn maximum 9 timmar. I praktiken skulle detta, med en fridag per vecka, ge möjlighet till en dagsarbetstid av 8 timmar 20 minuter, således den dagstid som för närvarande vunnit dominerande tillämpning. Denna reducerade arbetstid kommer ändock per år att med 200 timmar överstiga årsarbetstiden för övriga arbetare.

I yttrandena till Kungl. Maj:t tillstyrkes arbetarrepresentanternas nu berörda förslag av *arbetsmarknadskommisionen* (majoriteten), *svenska lantarbetareförbundet* och *tjänstemännens centralorganisation*. Arbetsmarknadskommisionen anser att den rådande bristen på djurskötare icke kunde åberopas som skäl mot en sådan begränsning av arbetstiden som med nämnda förslag avsåges. Den långa arbetstiden per år och det begränsade antalet fridagar för djurskötare hade säkerligen också utgjort en bidragande orsak till att jordbruket stode inför en permanent brist på djurskötare.

Förslaget avstyrkes uttryckligen av *lantbruksstyrelsen*, *livsmedelskommisionen*, *Sveriges lantbruksförbund* och *svenska lantarbetareförbundet*. Lantbruksstyrelsen framhåller därvid, att djurens vård och passning icke kunde eftersättas och att ett genomförande av förslaget med nödvändighet skulle påkalla anställande av ytterligare arbetskraft, som emellertid för närvarande icke ginge att uppbibringa. För djurskötarnas del torde därför likasom hittills den längre arbetstiden få kompenseras genom högre löneförmåner. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande kunde här framförda spörsmål

icke upptagas till allvarligt dryftande, förrän mera normala tider inträtt. Livsmedelskommissionen understryker bl. a. nödvändigheten ur försörjningssynpunkt av att kreaturstammen icke minskades på grund av brist på arbetskraft. Lantarbetsgivareföreningen anför bl. a.:

Anledningarna till hittillsvarande brist på kreatursskötare ha varit många. En bland dem, nämligen för låg lön i förhållande till andra arbetare, har tillrättalagts vid senaste avtalsuppgörelse. En annan är den olägliga fördelningen av dagsarbetstiden, som på grund av arbetets natur i regel måste förläggas mellan kl. 4—18. Härefter skulle en avkortning av dagsarbetstiden ej kunna medföra någon ändring. Då arbetet numera i regel betalas per timme eller med en efter timantalet beräknad månadslön, måste det sägas att påståendet om den längre arbetstiden som huvudorsak till bristen på kreatursskötare ej förtjänar beaktande.

Vad härefter beträffar möjligheten att organisera djurskötseln så att densamma utan skada skall kunna ombesörjas på kortare tid än den nu medgivna, vill föreningen uttala som sin bestämda mening att detta ej utan våda kan ske.

Enligt föreningens mening omöjliggör den knappa tillgången på arbetskraft för djurskötseln att arbetstiden för djurskötare minskas. Vårt land torde — såvitt föreningen har sig bekant — vara det enda i världen, där arbetstiden för jordbrukets djurskötare är lagligen reglerad. Det kan f. ö. erinras om att arbete med djurskötsel ursprungligen undantogs från lantarbetsstidslagens tillämpningsområde. Men om stora betänkligheter förelegat mot djurskötares inrymmande under lantarbetsstidslagen överhuvud taget, böra desto större betänkligheter nu föreligga mot ytterligare inskränkning av djurskötarnas arbetstid. Det bör ock beaktas att det i flertalet fall är fråga om ladugårdar, där blott en eller ett par arbetare äro sysselsatta. En inskränkning av arbetstiden kan i dylika fall ej mötas med anställning av ytterligare arbetskraft, enär det ökade arbetskraftsbehovet ofta blott skulle avse en eller annan timme pr dag och arbetskraft.

Mot förslaget om beräkning av kreatursskötarnas arbetstid pr vecka vill föreningen framhålla att detta innebär en synnerligen allvarlig olägenhet för jordbruket. Såsom reservanterna själva anfört tillämpa jordbrukarna i regel 8 timmar 18 minuters daglig arbetstid i ladugårdarna. Nedpressningen av dagarbetstiden till detta timantal, som flerstädes kunnat genomföras endast genom eftersättande av önskvärda arbeten såsom middagsmjölkning, rykt och rengöring av djuren m. m., har sannerligen ej skett utan tvingande skäl. Och de skälen ha varit svårigheten att anskaffa ersättare. Vid en arbetstid om 8 timmar 18 minuter pr dag uppkommer nämligen blott en fridag pr tvåveckorsperiod, medan lägre daglig arbetstid leder till två fridagar för samma period. Det av reservanterna framlagda förslaget om arbetstidens beräkning pr vecka i stället för såsom hittills pr tvåveckorsperiod har till enda syfte att framtvunga ökat antal fridagar för djurskötarna. Om kreatursskötarens fridagar förläggas till söndagarna, som i regel och i vart fall under vegetationsperioden måste ske, om ersättare skola kunna anskaffas, skulle det underliga förhållandet inträffa att kreatursskötaren bleve ledig alla söndagar, medan utarbetarna linge arbeta i ladugården på söndagarna, och detta trots att deras arbetstid på veckans vardagar sommartiden är längre än kreatursskötarnas. Föreningen måste bestämt avstyrka detta förslag. Redan nu möter det mycket stora svårigheter

att anskaffa ersättare till kreatursskötarnas fridagar. Utearbetarna visa stor obenägenhet för att använda en del av sina eljest lediga söndagar till arbete i ladugården. På en gård med en ladugårdskarll, en stallare (som sköter hästarna) och tre utarbetare skulle dessa senare, om förslaget genomfördes, få göra ersättartjänst i ladugård eller stall var eller varannan söndag. Det råder ingen tvekan om att de starkt skulle reagera häremot. Den sannolika följden härav skulle på mindre och medelstora gårdar bli att arbetet övervältrades på jordbrukarna och deras hustrur eller övriga familjemedlemmar. Lagändringen skulle alltså innebära att en viss grupp medborgare gynnades på bekostnad av en annan grupp, som redan förut i fråga om arbetsbörda ofta torde vara sämre ställd än arbetarna.

Föredraganden.

Arbetstiden för djurskötare beräknas enligt gällande bestämmelser för tvåveckorsperioder och får icke för någon sådan period överstiga 108 timmar. Från lantarbetarhåll har yrkats att djurskötarnas arbetstid måtte beräknas veckovis och fastställas till 48—50 timmar i veckan. Till stöd för yrkandet har framhållits, att årsarbetstiden för djurskötare väsentligen överstege den som gällde för övriga arbetare inom näringen. Veckobegränsningen skulle möjliggöra att djurskötarna, vilka för närvarande endast kunde räkna med en fridag varannan vecka, skulle kunna få en fridag i veckan. Åtskilliga invändningar ha emellertid även rests mot förslaget. Sålunda har framhållits nödvändigheten ur försörjningssynpunkt av att kreaturstammen icke minskades på grund av brist på arbetskraft.

I likhet med arbetsmarknadskommissionen anser jag att de rådande arbetstidsförhållandena för djurskötarna utgöra en av orsakerna till den permanenta brist på dylika arbetare som sedan jämförelsevis lång tid tillbaka råder inom jordbruket. En skäligen jämkning av arbetstidsbestämmelserna för denna yrkesgrupp kan därför snarast förväntas komma att befördra lösningen av förevarande arbetskraftsproblem. Efter övervägande av vad från ömse sidor anförts i denna fråga har jag ansett mig böra förorda att det från lantarbetarhåll framförda ändringsförslaget på det sätt biträdes att, med bibehållande av tvåveckorsperioden såsom grundval för beräkningen av djurskötarnas arbetstid, arbetstiden för varje sådan period bestämmas till högst 100 timmar. I samband härmed bör maximiarbetstiden för tillfälliga ersättare för djurskötare bestämmas till 50 timmar i veckan.

Arbetstiden för trädgårdsarbetare.

4 § 2 mom. innehåller bestämmelser om den ordinarie arbetstiden för arbetare inom trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag. Enligt dessa bestämmelser har arbetsgivaren två alternativ att välja mellan. Arbetstiden är nämligen begränsad *antingen* till 48 timmar för arbetsvecka året runt *eller ock*, per arbetsvecka räknat, till 42 timmar under januari, februari, november och december, till 45 timmar under mars och oktober samt

till 53 timmar under tiden april—september. Arbetstiden för dygn får icke i något fall överstiga 10 timmar.

I sitt yttrande till arbetsrådet har *svenska lantarbetareförbundet* föreslagit, att det i lagrummet angivna senare alternativet för arbetstidens fördelning under olika tider av året i enkelhetens och likformighetens intresse och då inga praktiska hinder föreläge, måtte erhålla samma utformning som förbundet förordat i fråga om arbetstiden för arbetare, som avses i 4 § 1 mom. första stycket, eller alltså för arbetsvecka räknat under januari, februari och december 43 timmar, under mars, oktober och november 48 timmar och under tiden april—september 52 timmar.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund har anfört, att lagens arbetstidsbestämmelser borde så utformas, att de möjliggjorde för trädgårdsföretagare, som så önskade, att uttaga en arbetstid under sommaren med 9 timmar per dag, och samtidigt icke förbjöde uttagandet av minst 8 timmar om dagen under oktober, november och december.

I en till arbetsrådet från *Göteborgs trädgårdsarbetsgivareförening* inkommen skrivelse har hemställts, att i lagrummet upptoges ett tredje alternativ för arbetstidens säsongfördelning, innebärande att arbetstiden skulle uppgå till högst 40 timmar under januari, februari, november och december, till högst 45 timmar under oktober samt till högst 53 timmar under tiden mars—september, allt för arbetsvecka räknat.

Arbetsrådet framhåller för sin del att, såvitt rådet kunnat utröna, den i lantarbetstidslagen givna säsongmässiga regleringen av arbetstiden inom trädgårdsskötseln, som tillkom vid 1939 års revision av lagen, i de flesta fall visat sig lämpligt avpassad. Arbetsrådet ansåge sig på grund härav icke böra föreslå en lagändring på denna punkt. För sådana trädgårdsföretag, som med hänsyn till speciella odlingar eller andra omständigheter kunde ha behov av annan fördelning av arbetstiden än den i lagen angivna, stode givetvis möjligheten öppen att söka dispens enligt reglerna i 5 § av lagen.

Arbetsrepresentanterna i arbetsrådet anse i fråga om det i lagen senare angivna »säsongalternativet» att inga praktiska hinder föreläge att i enkelhetens och likformighetens intresse tillämpa samma regler som av dem föreslagits för de vid jordbruket anställda arbetarna.

I yttrandena till Kungl. Maj:t delas arbetsrepresentanternas åsikt av *arbetsmarknadskommissionen* (majoriteten) och *svenska lantarbetareförbundet*. Förslaget avstyrkes däremot av *livsmedelskommissionen* av samma skäl som av kommissionen åberopats mot en motsvarande säsongutjämning inom det egentliga jordbruket.

I sina yttranden till arbetsrådet ha *Sveriges lantbruksförbund*, *svenska lantarbetareföreningen* och *svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen* anfört, att trädgårdsarbetare ofta sysselsattes med såväl trädgårds-

arbete som djurskötsel samt att i vissa fall även arbetare, anställd vid självständig trädgårdsrörelse, uteslutande sysslade med djurskötsel, t. ex. hästskötsel. Med hänsyn härtill borde i fråga om trädgårdsskötseln i lagen införas samma bestämmelser, som beträffande jordbruket enligt 4 § 1 mom. a) och b) gällde för arbetare med blandat arbete och för djurskötare.

Arbetsrådet framhåller att, såvitt rådet kunde bedöma, det inom trädgårdsskötseln endast i sällsynta undantagsfall förekomme, att arbetare huvudsakligen användes till djurskötsel eller utförde sådant blandat arbete, som karakteriserade en »stallare» inom jordbruket. I nu nämnda undantagsfall hade arbetsgivaren möjlighet att dispensvägen erhålla en med hänsyn till förhållandena skälig arbetstid. Arbetsrådet finge därjämte erinra om att av arbetare inom trädgårdsskötseln, som utom den allmänna arbetstiden hade att utföra viss djurskötsel, såsom rykt och fodring av hästar, kunde, i likhet med vad som gällde inom jordbruket, jämlikt 7 § 1 mom. i lagen uttagas övertid för förberedelse- och avslutningsarbeten.

I sitt yttrande till Kungl. Maj:ts biträder *svenska lantarbetsgivareföreningen* förslaget att införa begreppet arbetare i blandat arbete jämväl inom trädgårdsskötseln. *Arbetsmarknadskommissionen* anser däremot att anledning därtill icke föreligger.

Föredraganden.

Trädgårdsarbetsgivare ha enligt gällande lag att välja mellan två olika alternativ för utnyttjande av den hos honom anställda arbetskraften. Arbetstiden är enligt det ena alternativet året runt likformigt begränsad till 48 timmar för vecka; enligt det andra alternativet verkställes tidsbegränsningen med hänsyn till årstiderna så att den, per vecka räknat, utgör 42 timmar under januari, februari, november och december, 45 timmar under mars och oktober samt 53 timmar under april—september.

Av liknande skäl som anförts till stöd för den av mig förordade minskningen av sommararbetstiden för jordbrukets utearbetare torde arbetstiden för trädgårdsarbetare böra för sommarhalvåret nedsättas till 52 timmar i veckan, i samband varmed den medgivna veckoarbetstiden för vinterhalvåret torde böra ökas med en timme. Att, såsom från visst håll påyrkats, härvidlag åstadkomma fullständig överensstämmelse med den allmänna arbetstidsregeln för jordbruksarbetare — vilket bl. a. skulle innebära en ökad årlig arbetstid för trädgårdsarbetarna — synes icke lämpligt. Icke heller kan jag förorda införande av något ytterligare alternativ för arbetstidens uttagande inom trädgårdsskötseln.

Önskemål ha även framkommit om införande inom trädgårdsskötseln av en motsvarighet till det för jordbrukets vidkommande begagnade begreppet arbetare med blandat arbete. Tillräcklig anledning därtill synes emellertid icke föreligga. I övrigt vill jag på denna punkt hänvisa till de av arbetsrådet anvisade utvägarna för arbetsgivaren att komma till rätta med eventuella svårigheter.

Arbetsrådets dispensgivning.

Enligt 5 § 1 mom. äger arbetsrådet, då skäl därtill äro, medgiva, att arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, får fördelas på annat sätt än i 4 § sägs.

I sina yttranden till arbetsrådet ha *Sveriges lantbruksförbund* och *svenska lantarbetstidsgivareföreningen* föreslagit, att i lagtexten intages bestämmelse om att sådan överflyttning av arbetstid må av arbetsrådet medgivas, då dagsljusets längd eller arbetets art därtill giver anledning eller eljest skäl därtill äro.

Nyssnämnda lagändringsförslag framfördes även under förarbetena till 1942 års revision av lantarbetstidslagen utan att dock vinna Kungl. Maj:ts eller riksdagens bifall.

För ett av *lantbruksstyrelsen* gjort förslag om införande av möjlighet att överflytta viss arbetstid från november till februari har redogörelse lämnats i det föregående.

Arbetsrådet hänvisar till vad arbetsrådet yttrade härutinnan i sin tidigare omnämnda skrivelse med förslag till 1942 års lantarbetstidslag. Nämnda uttalande, vilket arbetsrådet anser fortfarande äga giltighet, var av följande lydelse:

Med stöd av 5 § 1 mom. i lagen har arbetsrådet i ett stort antal fall medgivit en överflyttning av arbetstid från en årstid till en annan. Behovet av dylik överflyttning synes vad mellersta Sverige beträffar framför allt hava berott på svårigheten att under november månad helt utnyttja den medgivna arbetstiden av 46 timmar samt behovet av längre arbetstid — särskilt för skogsarbete, timmertransporter och dylikt — under februari och mars månader, då dagsljusets längd avsevärt ökats. I södra Sverige har däremot ett behov av längre arbetstid framträtt under oktober och november månader med hänsyn till då pågående upplagning och transport av betor, plöjning och sådd m. m. — Här ha endast anförts några av de vanligaste fallen. Det är givet att behovet av överflyttning av arbetstid växlar betydligt med hänsyn till dagsljusets längd på olika orter, olika egendomars särskilda driftförhållanden och andra omständigheter. Det må vidare framhållas, att inom jordbrukets binärningar och inom den självständiga trädgårdsskötseln behovet av överflyttning gestaltar sig på ett annat sätt än inom det egentliga jordbruket.

Med hänsyn till vad ovan angivits har arbetsrådet icke funnit den av lantbruksstyrelsen och svenska lantarbetstidsgivareföreningen förordade exemplifieringen i lagrummet vare sig erforderlig eller önskvärd. Det synes arbetsrådet lämpligt, att nuvarande bestämmelse bibehålles, varigenom åt rådet, i fortsättningen liksom hittills, lämnas fria händer att med beaktande av omständigheterna i det särskilda fallet fatta beslut om överflyttning av arbetstid.

Arbetsgivarrepresentanterna i arbetsrådet reservera sig mot detta uttalande och framhålla:

Vid 1937 års lagändring framhöll departementschefen, att det behov av överflyttning av arbetstid, som på grund av olikheterna beträffande dagsljusets längd och arbetets art, förekomme mellan olika delar av landet,

borde tillgodoses genom dispens av arbetsrådet. Andra lagutskottet (utlåtande nr 48/1937) framhöll att dylikt behov förelåge i betydande utsträckning, särskilt i norra och mellersta delarna av landet.

Den inställning till frågan om överflyttning av arbetstid, som kommit till uttryck i här refererade uttalanden, bygger enligt vår mening på medvetandet om att lagstiftarna vid upprättandet av lantarbetstidslagens arbetstidsfördelning bortsett från bl. a. dagsljusförhållandenas växlingar i skilda landsändar. Det synes oss uppenbart att avsikten med dispensmöjligheten från början var, att lagens bristande hänsynstagande till dagsljusförhållandena skulle repareras genom dispenser.

Erfarenheten under den tilländalupna tiden visar emellertid, att arbetsrådet i regel icke som dispensskäl godkänner ett åberopande allenast av dagsljusförhållandena. Det är med hänsyn härtill vår uppfattning, att i stadgandet positivt måste uttryckas, att olägenheter på grund av dagsljusförhållandena i och för sig äro lagliga skäl för beviljande av dispens.

Under hänvisning till det anförda, få vi föreslå följande formulering av stadgandet i 5 § 1 mom.:

Arbetsrådet må, när dagsljusförhållandena eller arbetsförhållandena det motivera eller eljest när skäl därtill äro, medgiva, att den i 4 § angivna arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än i nämnda paragraf sägs.

I sitt yttrande till arbetsrådet har *svenska lantarbetareförbundet* föreslagit, att förevarande lagrum erhåller följande lydelse:

Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva att den i 4 § under viss månad angivna veckoarbetstid må utbytas mot under annan månad angiven veckoarbetstid, dock med iakttagande av att ordinarie arbetstid per år icke härigenom förlänges. Därest parterna äro ense härom, må arbetsrådet även godkänna annan fördelning av veckoarbetstiden, dock med den begränsning per år som här ovan anförts.

Arbetsrådet finner sig för sin del icke kunna tillstyrka en sådan lagändring men anser sig böra framhålla, att överflyttning av arbetstid torde — såvitt vederbörande arbetare ej tillstyrkt annan fördelning — i allmänhet böra ske endast inom de i lagen angivna gränserna av 41 och 54 timmar i veckan.

Arbetsrepresentanterna i arbetsrådet anse emellertid att lagrummet i fråga bör erhålla den lydelse, som föreslagits av svenska lantarbetareförbundet, samt anföra till stöd för denna sin mening följande.

Med hänsyn till skiftande behov av arbetskraft i olika delar av landet och för olika ändamål har lagens 5 § 1 mom. blivit flitigt anlitat. Som regel ha ansökningarna gällt begäran att få skifta med 41 och 46 timmarsvecka under vinterhalvåret. I en hel del fall ha emellertid ansökningarna inneburit, att man med en dylik omflyttning velat möta ett rent tillfälligt behov av arbetskraft utan att därför behöva anlita allmän övertid. Om således blott *skäl* kan förebringas för ett tillfälligt behov av arbetstid, har arbetsrådet i brist på regulativ i lagen bifallit framställningen. Ett flertal exempel föreligger därför, då ordinarie arbetstid genom dessa överflyttningar den ena månaden utgjort t. ex. 52 timmar per vecka för att följande månad utgöra 35 timmar

per vecka. Dylika marginaler i fråga om ordinarie veckotid ha säkerligen icke varit avsikten vid lagens tillkomst och ha ej heller stöd i gammal praxis. Med hänsyn till att lagens övertidsbestämmelser äro avsedda för att tillgodose ett mera tillfälligt behov av arbetstid, synes det därför lämpligt med ett visst regulativ i avseende på överflyttning av ordinarie tid.

I sitt yttrande till Kungl. Maj:t har *arbetsmarknadskommissionen* förklarat att kommissionen funne dispensregeln i 5 § 1 mom. lämpligt formulerad. Om en dispensbestämmelse skulle vara till någon nytta borde den icke begränsas alltför snävt. Kommissionen ansåge därför i likhet med arbetsrådets majoritet att dispensregeln borde bibehållas oförändrad. Mot kommissionens berörda uttalande har avvikande mening anförts dels av tre ledamöter, vilka biträtt det förslag som framförts av arbetsgivarrepresentanterna i arbetsrådet, dels ock av två ledamöter, som förordat den utformning av dispensregeln som föreslagits av arbetarrepresentanterna i arbetsrådet.

Svenska lantarbetsgivareföreningen och *svenska lantarbetareförbundet* ansluta sig till den mening som framförts av respektive partsrepresentanter inom arbetsrådet.

Den allmänna regel för arbetsrådets dispensgivning, som innehålles i *Föredraganden.* 5 § 1 mom. av lagen, lämnar i sin nuvarande lydelse arbetsrådet ett betydande spelrum då det gäller att, under hänsynstagande till omständigheterna i det särskilda fallet, bedöma om och i vad mån avvikelser från de legalt givna arbetstidsreglerna skola medgivas. Fördelarna härav äro, såsom ock understrukits av såväl arbetsrådet som arbetsmarknadskommissionen, så betydande, att en begränsning, utöver vad nu gäller, av arbetsrådets rätt att avslå och bifalla dispensansökningar bör företagas endast om mycket starka skäl tala därför. Då detta knappast kan anses vara fallet, anser jag mig icke böra föreslå någon ändring i dispensregeln. Jag förutsätter härvid såsom givet att arbetsrådet vid behandlingen av dispensansökningar å ena sidan tager skälig hänsyn till sådana avvikelser i ljusförhållandena som motivera överflyttning av arbetstid exempelvis från november till mars samt å andra sidan icke medgiver arbetstidsöverflyttning av sådan anledning eller i sådan omfattning som med hänsyn till lagens syfte icke bör godtagas.

Uttagning av övertid m. m.

Enligt 7 § 2 mom. äger arbetsgivare utan särskilt tillstånd av arbetsrådet uttaga övertid med högst 200 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd, därav högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor. I 3 mom. av samma paragraf stadgas att, om ytterligare eftergift är påkallad av trängande behov, sådan må i viss utsträckning medgivas av arbetsrådet.

I sitt yttrande till arbetsrådet har *svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen* anfört, att med hänsyn till den utomordentliga arbetsbrådska, som tidvis under säsongerna rådde inom trädgårdsodlingen, arbetsgivare borde tillförsäkras möjlighet att utan särskilt tillstånd av arbetsrådet uttaga längre arbetstid än vad som vore möjligt enligt 7 § 2 mom. Erfarenheten hade nämligen givit vid handen, att den nuvarande begränsningen, 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor, vållat svårigheter inom trädgårdsodlingen. Under hänvisning till det sålunda anförda har trädgårdsarbetsgivareföreningen föreslagit, att 7 § 2 mom. i lagen ändras så till vida, att arbetsgivaren blir berättigad att uttaga övertid med högst 72 timmar per fyraveckorsperiod och högst 300 timmar under en tidrymd av 12 månader eller att, därest den nu gällande bestämmelsen om övertidens begränsning till 200 timmar för en tidrymd av 12 månader i följd skulle komma att bibehållas, begränsningen för fyraveckorsperiod likväl fastställles till 72 timmar.

Arbetsrådet framhåller häremot, att om den i 7 § 2 mom. medgivna möjligheten att uttaga övertid i stor utsträckning varit otillräcklig för tillgodoseende av behovet av arbetstid inom trädgårdsskötseln, detta borde ha kommit till uttryck i antalet till arbetsrådet inkomna ansökningar om extra övertid enligt 7 § 3 mom. Dylika framställningar hade emellertid endast i ett fåtal fall gjorts hos rådet. Med hänsyn härtill ansåge sig arbetsrådet icke böra förorda den ifrågasatta lagändringen.

I sitt yttrande till Kungl. Maj:t har *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* understrukt önskvärdheten av att en lagändring komme till stånd i den riktning, som trädgårdsarbetsgivareföreningen föreslagit. Den omständigheten, att endast ett fåtal trädgårdsmästare gjort framställning om extra övertid, utgjorde icke något övertygande bevis för att behov av lagändring icke föreläge. Förhållandet vore nämligen, att arbetsgivarna inom branschen i allmänhet hyst obenägenhet att göra framställning till offentlig myndighet, varför de hellre kämpat med de ofta enorma svårigheter som förelegat på grund av säsongbrådskan. *Livsmedelskommissionen* och *arbetsmarknadskommissionen* finna däremot ej ifrågavarande ändring påkallad.

I sitt yttrande till arbetsrådet har *svenska lantarbetsgivareföreningen* framhållit, att från många håll uttalats önskemål om att inom jordbruket begagnade lönelistor borde få användas som övertidsjournaler. Genom användning av kombinerad lönelista och övertidsjournal skulle vinnas dels att övertidsarbete alltid antecknades, då ju betalning härför skulle utgå, dels att antalet av de formulär, som lantarbetsgivarna måste föra, nedbringades. Då jordbrukets löneutbetalning i regel skedde per kalendermånad, borde för den skull bestämmelsen i 7 § 2 mom. erhålla sådan ly-

delse, att arbetsgivaren berättigades uttaga övertid icke som nu per fyra-veckorsperioder utan per kalendermånad. En sådan förändring skulle visserligen i någon ringa mån försvåra kontrollen av övertidens uttagande men vore likväl av praktiska skäl starkt befogad. Utan en sådan ändring torde upprättande av en kombinerad lönelista och övertidsjournal vara ett så gott som olösligt problem.

Arbetsrådet anför för egen del följande:

Lantarbetsgivareföreningens förslag torde innebära, ej blott att övertiden skulle få uttagas med visst timantal för kalendermånad utan även att anteckning om uttagen övertid endast skulle behöva göras efter utgången av varje månad. Enligt såväl den allmänna arbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln som nu gällande lantarbetstidslag skall emellertid nyss nämnd anteckning i regel ske efter utgången av varje vecka. Då nämnda bestämmelse tillkommit ur kontrollsynpunkt, möter det starka betänkligheter att *generellt* medgiva arbetsgivare rätt att beräkna och anteckna övertiden per kalendermånad. Arbetsrådet anser sig därför icke kunna tillstyrka en lagändring i här angiven riktning.

Då avlöningen inom jordbruket i regel utbetalas månadsvis, föras också lönelistor, lönekort o. s. v. i allmänhet per månad. Om dylik lönelista vid visst företag är uppställd på sådant sätt, att det ur kontrollsynpunkt intet är att erinra mot att övertid enligt lagen antecknas därå efter utgången av varje månad, synes i och för sig rimligt, att övertiden jämväl får beräknas för månad. Jämlikt 8 § i lagen äger arbetsrådet efter därom gjord ansökan medgiva tillstånd till det förra förfaringssättet men icke till det senare. Med hänsyn bland annat till önskvärdheten av att skyldigheten att bokföra övertid i möjligaste mån förenklas utan att kontrollen å lagens efterlevnad härigenom eftersättes, får arbetsrådet föreslå, att till 7 § 2 mom. i lagen fogas ett nytt stycke av följande innehåll.

Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva, att i första stycket omfördörd övertid må uttagas med högst 50 timmar för kalendermånad.

I de yttrandena till Kungl. Maj:t, vari arbetsrådets förevarande förslag uttryckligen berörts, har detsamma tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Anledning synes icke föreligga att vad beträffar trädgårdsskötsel medgiva arbetsgivaren att uttaga övertid i större omfattning än för närvarande enligt 7 § 2 mom. är tillåtet. Jag kan alltså icke biträda det väckta förslaget i sådan riktning. Härvid vill jag emellertid understryka att, om i något fall ytterligare eftergift skulle påkallas av trängande behov, arbetsrådet må medgiva sådan enligt 3 mom. av paragrafen. Föredraganden.

Av arbetsrådet har framlagts ett förslag av huvudsakligen formell natur, innebärande att övertidsberäkningen, vilken enligt gällande bestämmelser anknyter till fyraveckorsperioder, skulle, om arbetsrådet finner skäl att därtill lämna sitt medgivande, få verkställas per kalendermånad. Förslaget har icke mött någon gensaga i remissyttrandena och har jag upptagit det i departementsförslaget efter viss redaktionell jämkning.

Övriga stadganden.

I 8 §, som innehåller bestämmelser om journalföring av övertid, stadgas bland annat, att arbetsgivaren bör anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställs av arbetsrådet.

I sina yttranden till arbetsrådet ha *svenska lantarbetareförbundet* och *landsorganisationen* hemställt, att i förevarande paragraf stadgas obligatorisk skyldighet för arbetsgivare att anskaffa övertidsjournal. Som skäl härtill har anförts, att journalföring av övertid mångenstädes vore bristfällig av den anledningen, att övertidsjournal sänkades vid tillfälle, då övertidsarbete vore aktuellt.

Arbetsrådet påpekar, att rådet i sin förutnämnda skrivelse med förslag till 1942 års lantarbetstidslag förordat en lagändring av nyssberörda innehåll. Förslaget godtogs emellertid ej av Kungl. Maj:t eller riksdagen. Arbetsrådet ansåge sig nu icke böra framlägga förslag härom.

Förslaget har berörts endast i ett fåtal av yttrandena till Kungl. Maj:t. *Arbetsmarknadskommissionen* finner icke någon ändring av paragrafen påkallad. *Svenska lantarbetareföreningen* avstyrker förslaget samt framhåller därvid, att det torde kunna överlåtas åt arbetsgivarna att avgöra om dylik journal behövde föras eller ej. Arbetsgivare, som ej fört övertidsjournal, löpte ju alltid risken att ej kunna motbevisa arbetarnas sannolika påståenden, att övertid uttagits.

Vad beträffar 9 §, vilken innehåller särskilda bestämmelser om arbetsrådets sammansättning vid behandlingen av ärenden som avses i lantarbetstidslagen, har *tjänstemännens centralorganisation* i sina erinringar till arbetsrådet åberopat ett yttrande av Sveriges allmänna lantbruks-tjänstemannaförbund vari påyrkas att i lagen införes en bestämmelse av innehåll att bland arbetsrådets ledamöter eller suppleanter städse skall finnas tillräcklig tillgång till speciell sakkunskap i fråga om djurskötseln.

I 11 § stadgas att tillsyn å efterlevnaden av lantarbetstidslagen skall utövas av yrkesinspektionen samt att därvid i tillämpliga delar skall lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av 1912 års lag om arbetarskydd. *Svenska lantarbetareförbundet* har i sitt yttrande till arbetsrådet ifrågasatt, huruvida ej hänvisningen till lagen om arbetarskydd borde utbytas mot en konkret formulering i överensstämmelse med den åberopade lagens bestämmelser. Den fördelen skulle härmed vinnas, att de av lantarbetstidslagen berörda parterna i lagens egen text kunde erhålla upplysning om vilka regler som skulle lända till efterrättelse i fråga om lagens tillsyn och efterlevnad.

Vad sålunda anförts beträffande 9 och 11 §§ har icke föränlett något uttalande av arbetsrådet.

Arbetsmarknadskommissionen anser att den av lantarbetareförbundet berörda frågan kunde tillfredsställande lösas genom att ifrågavarande bestämmelser avtrycktes i de allmänt spridda upplagorna av lantarbetstidslagen.

Förslaget att ålägga arbetsgivaren obligatorisk skyldighet att anskaffa övertidsjournal framfördes redan i samband med tillkomsten av 1942 års lantarbetstidslag. Då underlåtenhet att iakttaga en sådan föreskrift icke lämpligen kunde förbindas med straffansvar, stannade man emellertid för det nuvarande stadgandet i 8 §, enligt vilket arbetsgivaren *bör* anskaffa övertidsjournal. Någon anledning att nu ändra nämnda paragraf i den föreslagna riktningen synes icke föreligga. Däremot bör i paragrafen företagas en formell komplettering, betingad av ändringen i 7 §.

De väckta förslagen om komplettering av bestämmelserna i 9 och 11 §§ av lagen har jag icke funnit anledning att biträda. Nämnda paragrafer liksom de i det föregående icke närmare berörda stadgandena i den gällande lagen ha i oförändrat skick upptagits i förslaget till ny lantarbetstidslag.

Lagens giltighetstid.

I sitt yttrande till arbetsrådet har *lantbruksstyrelsen* förordat en prolongation av lantarbetstidslagen på vedertagen tidsintervall, tre år, därvid styrelsen framhållit att de nuvarande osäkra förhållandena på alla områden, icke minst å arbetsmarknadens, vilka torde komma att gälla åtskilliga år efter ett eventuellt upphörande av kriget, icke gjorde det tillrådligt att nu genomföra en definitiv lagstiftning av förevarande slag. *Riksförbundet landsbygdens folk* har även uttalat, att förhållandena för det svenska jordbruket alltjämt vore så krisbetonade, att man ännu icke kunde överblicka de förutsättningar under vilka jordbruket i framtiden skulle arbeta. Av denna anledning ansåge förbundet, att lantarbetstidslagen allt fortfarande borde ha provisorisk karaktär intill den tidpunkt, då linjerna för jordbrukets efterkrigspolitik blivit mera utformade och statsmakten i samband därmed gjort behövliga utfästelser. Med hänsyn till det intensiva utredningsarbete, som för närvarande påginge, ansåge förbundet att, om intet särskilt inträffade, tidpunkten icke borde vara alltför avlägsen för ett definitivt ställningstagande till lantarbetstidslagen.

Svenska lantarbetareförbundet har däremot i sitt yttrande till arbetsrådet förklarat att, under förutsättning att de av förbundet hos rådet anförda synpunkterna beaktades, förbundet ansåge att lantarbetstidslagen nu borde göras definitiv.

Arbetsrådet — som erinrar om att rådet med hänsyn till rådande krisläge icke ansett sig böra förorda mera betydande ändringar i lantarbetstidslagen — framhåller att det emellertid vore givet, att efter det pågående världskrigets slut och sedan de ekonomiska förhållandena stabiliserats läget

inom jordbruket kunde vara sådant, att genomgripande ändringar i lagen kunde anses motiverade. Med hänsyn härtill finge arbetsrådet föreslå, att den nya lantarbetstidslagen erhöles provisorisk giltighet, förslagsvis för ytterligare en treårsperiod, räknat från och med den 1 november 1945.

I yttrandena till Kungl. Maj:t tillstyrkes i allmänhet förslaget att lagen skall givas treårig giltighet. *Socialstyrelsen* — som enligt vad förut nämnts biträder arbetsrådets tanke att lagen icke nu skall göras till föremål för saklig revision — föreslår emellertid, att lagens giltighetstid förlänges med endast två år. Detta motiveras av socialstyrelsen med en hänvisning till önskvärdheten av att omprövningen av lagens sakliga innehåll icke uppskjutes längre än som är nödvändigt. *Livsmedelskommissionen*, som ansluter sig till förslaget om en förlängning på tre år, framhåller att det, bl. a. med hänsyn till de vittomfattande förslag till förändringar inom jordbruket vilka för närvarande vore under övervägande inom 1942 års jordbrukskommitté, icke syntes möjligt att nu taga ståndpunkt till denna lagstiftnings mera slutgiltiga utformning.

Föredraganden.

Även om lantarbetstidslagen i enlighet med vad av mig förordats i vissa avseenden nu göres till föremål för saklig revision återstå flera punkter — bl. a. frågorna om lagens tillämpningsområde, undantagsbestämmelsen om mjölkning på ackord och arbetstidsregleringen för djurskötarna — vilka inom en icke alltför avlägsen tid böra upptagas till förnyad omprövning. Jag anser därför att giltigheten för den blivande lagen bör begränsas, lämpligen för den hittills vedertagna tidrymden av tre år.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över det inom socialdepartementet utarbetade förslaget till ny *lantarbetstidslag*, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Jan-Erik Stenius.

¹ Denna bilaga, vilken är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 6 mars 1945.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 2 mars 1945 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 februari 1945, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lantarbetstidslag*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av t. f. chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet hovrättsrådet I. A. Lindell.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars
1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS,
MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF,
RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Erlander lagrådets den 6 mars 1945 avgivna utlåtande över det den 16 februari 1945 till lagrådet remitterade förslaget till *lantarbetstidslag* samt hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan-Erik Stenius.